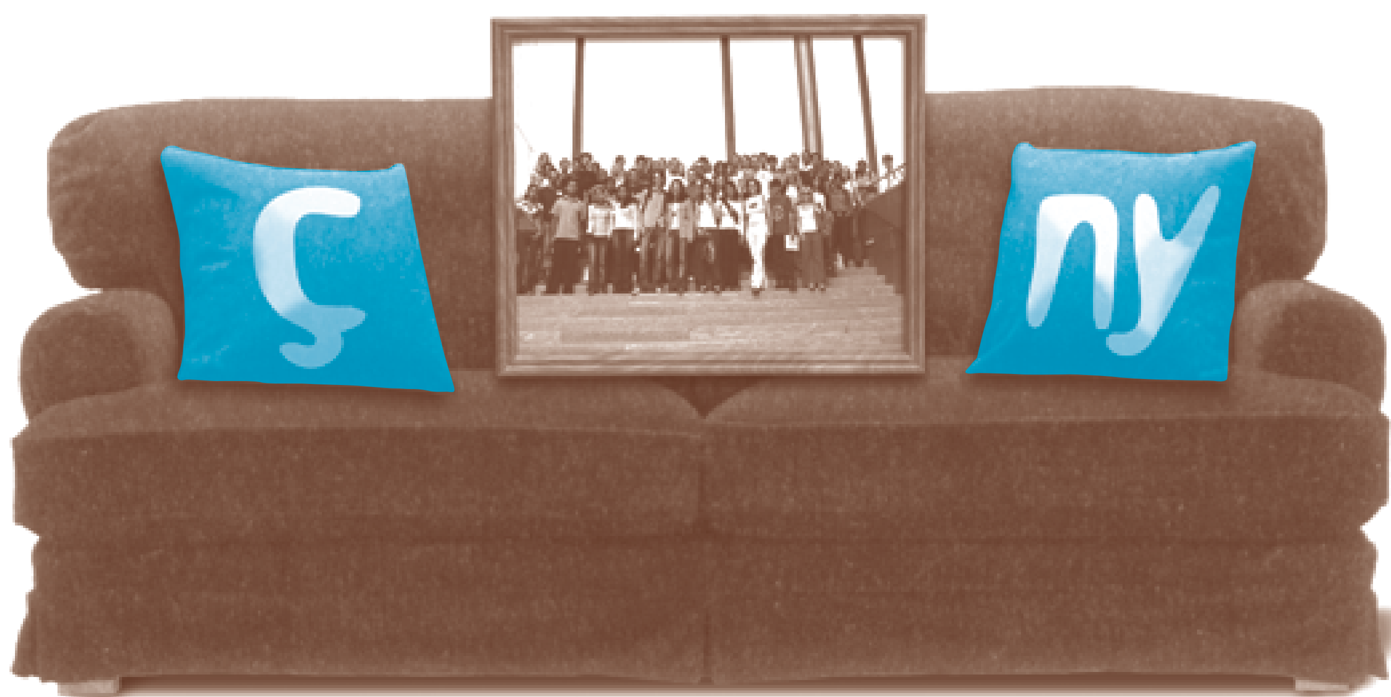
CERCLE D'ESTUDIS HISTÒRICS I SOCIALS GUILLEM OLIVER

kessE

ACOLLIMENT LINGÜÍSTIC A LES UNIVERSITATS

La mobilitat universitària # L'evolució d'acolliment

El voluntariat lingüístic # Tàndems # Ajuda'm

2,50 € juny2005 núm. 38

PUBLICACIONS DEL CERCLE D'ESTUDIS HISTÒRICS I SOCIALS GUILLEM OLIVER DEL CAMP DE TARRAGONA

I
Franquisme a les comarques tarragonines
Jordi Piqué Padró (coord.), 1993

II
La ciutat de Tarragona a l'època de la dictadura de Primo de Rivera: aspectes de la vida urbana
Carme Gómez Cruz, 1994

III
La població de Tarragona al segle XVII
Roser Lozano Díaz, 1995

IV
La província de Tarragona durant el Franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura
Josep Sànchez Cervelló (coord.), 1996

V
Tàrraco: mitologia i cultura religiosa
Maria Antònia Ferrer Bosch, 1997

VI
Les muralles de Tarragona. Defenses i fortificacions de la ciutat (segles II *aC*-XX *dC)*
Joan Menchon Bes & Jaume Massó Carballido, 1998

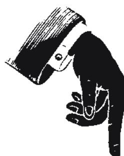
VII
Guerra civil a les comarques tarragonines (1936-1939)
Jordi Piqué Padró & Josep Sànchez Cervelló (coords.), 1999

VIII
Rics i poderosos, però no tant. La noblesa a Tarragona i comarca al segle XVIII
Salvador J. Rovira Gómez, 2000

IX
La taula de canvi i de dipòsits de Tarragona i la ciutat del seu temps (1584-1749)
Josep Maria Recasens i Comes, 2001

X
La història dels altres: Exclusió social i marginació a les comarques tarragonines (segle XIII-XX*)*
Daniel Piñol Alabart (coord.), 2002

XI
De l'erudit al turista. Inici de la projecció del patrimoni artístic i cultural de Tarragona (1834-1933)
Elena de Ortueta hilberath, 2003

CERCLE D'ESTUDIS HISTÒRICS I SOCIALS «GUILLEM OLIVER» DEL CAMP DE TARRAGONA

Rambla Vella, 30
43003 Tarragona
tel. 97 25 15 10

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

DADES PERSONALS

COGNOMS .... NOM ....

ADREÇA .... CODI POSTAL.................... POBLACIÓ .... TELÈFON ....

DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

BANC/CAIXA ....

QUOTA ANUAL
2.500 PTA

ENTITAT ☐☐☐☐ OFICINA ☐☐☐☐ CONTROL ☐☐ NÚM. COMPTE ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

US PREGO QUE FINS A NOVA ORDRE CARREGUEU AL C/C O LLIBRETA INDICADA ELS REBUTS QUE US PRESENTARÀ EL CERCLE D'ESTUDIS HISTÒRICS I SOCIALS «GUILLEM OLIVER»EN CONCEPTE DE SUBSCRIPCIÓ.

TARRAGONA .... DE.................................DE ....

(SIGNATURA)

Distribució: Arc de Berà, tel. 977 773 402

38

eDIToRial

El nostre país sempre ha estat terra d'acollida. Per això, que estudiants d'altres països i cultures arribin a la nostra ciutat no se'ns fa gens estrany. Dins del context d'una comunitat universitària que treballa per normalitzar l'ús del català, l'acollida d'aquests estudiants ens obliga a intensificar els esforços per tal de no quedar entrampats dins de la creixent atzavara lingüística que es viu a les aules i als passadissos de les facultats.

En aquest número del Kesse es repassen les iniciatives que es porten a terme tant en la Universitat Rovira Virgili com en altres del domini lingüístic català i que, dia a dia, basteixen amb imaginació nous ponts de diàleg en la nostra societat.

índEx 38

DOSSIER

MISCEL·LÀNIA

kessE

Any XII. Tercera època. Número 38
Tarragona, juny de 2005

Entitat amb conveni amb l'Ajuntament de Tarragona

Amb la col·laboració de la Diputació de Tarragona

Edició
CEHS Guillem Oliver del Camp de Tarragona
Rambla Vella, 30
43003 Tarragona
Tel. 977 25 15 10

Direcció
Lluís Balart i Laia Colomer

Secretària
M. Rosa Gutiérrez

Consell de redacció
Ivan Favà, Jordi Piqué

Maquetació
Jaume Llambrich

Col·laboren en aquest número
Lluís Ballester Bages, Mònica Batet Boada, Jordi de Bofarull, Josep M. Boladeras Taché, David Casals Andreu, Jordi Pujol Nadal, Servei Lingüístic de la UIB, Albert Servitje i Joan Vila i Pujol

Disseny gràfic
Pele Viader Rapp
PIERRE Comunica

Assessorament lingüístic
Alba Gatell

Imprimeix
Gràfiques Arrels
Polígon Francolí, parcel·la, 3
43006 Tarragona

Tirada
425 exemplars

Dipòsit legal
T-160-1995

Punts de venda
Llibreria La Rambla, Llibreria La Capona i Llibreria Lo Raconet (Tarragona)
Llibreria Galatea i Llibreria Gaudí (Reus)

Adreça electrònica
cehsgo@tinet.org

[Els articles publicats expressen només l'opinió dels autors]

Jordi de Bofarull

LA MOBILITAT UNIVERSITÀRIA: L'ALTRA NOVA IMMIGRACIÓ

Des de fa uns anys, el debat sobre llengua i mobilitat d'estudiants està a l'agenda de tots els fòrums sobre normalització lingüística universitària. I és que cada any les nostres universitats reben milers d'estudiants no catalans, provinents de tot el món. En la immensa majoria de casos es tracta de persones que no tenen cap coneixement de llengua catalana. Per tant, la seva presència provoca sovint que la llengua d'una classe que habitualment es fa en català passi a fer-se en castellà (tot i que en molts casos aquests estudiants tampoc no dominen l'espanyol). Evidentment, això comporta que disminueixi l'oferta de docència universitària en català, un descens que es pot accentuar els anys vinents amb l'entrada en funcionament de l'espai europeu d'educació superior.

El fet diferencial universitari

Les universitats dels Països Catalans disposen d'organismes propis que s'ocupen de fomentar l'ús del català a la institució. S'anomenen genèricament *serveis lingüístics*, però reben fins a nou noms diferents segons la universitat: *Servei Lingüístic* (a la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat Oberta de Catalunya, la Universitat Ramon Llull i la Universitat de les Illes Balears), *Servei de Llengües i Terminologia* (a la Universitat Politècnica de Catalunya, la Universitat de Lleida i la Universitat Jaume I de Castelló), *Servei de Llengua Catalana* (a la Universitat de Barcelona), *Gabinet de Llengua Catalana* (a la Universitat Autònoma de Barcelona), *Gabinet Lingüístic* (a la Universitat Pompeu Fabra), *Servei de Llengües Modernes* (a la Universitat de Girona), *Servei de Política Lingüística* (a la Universitat de València), *Secretariat de Promoció del Valencià* (a la Universitat d'Alacant) o *Servei de Normalització Lingüística* (a la Universitat Politècnica de València).

L'existència de serveis lingüístics a totes les universitats de la xarxa Joan Lluís Vives (xarxa que aplega totes les universitats de Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears i Andorra) és un signe inequívoc del compromís d'aquestes institucions en la normalització lingüística. Però, al mateix temps, la diversitat de noms és indicativa d'un tret diferencial de la política lingüística universitària, que és alhora una virtut i un defecte: l'autonomia de cada universitat en l'establiment d'objectius i accions de planificació lingüística. Així com cada universitat ha posat un nom diferent al seu servei lingüístic, cada universitat organitza diferentment els seus òrgans de política lingüística (les anomenades *comissions de política lingüística*, que integrades per representants dels diferents col·lectius universitaris tenen la missió de fixar els objectius nomalitzadors) i cada universitat du a terme programes propis de normalització lingüística.

Aquesta disgregació (que contrasta, per exemple, amb l'acció d'òrgans com el Consorci per a la Normalització Lingüística, que despleguen i apliquen els mateixos programes arreu del territori català) es neutralitza des de fa molts anys amb una tenaç cooperació interuniversitària. Així, des de 1989 els serveis lingüístics dels Països Catalans fan trobades tècniques anuals, i des de 1994 aquests serveis treballen estretament en projectes compartits en el si de la Comissió de Llengua de l'esmentada xarxa Vives, a més de la coordinació pròpia (molt intensa) de les universitats del Principat.

Així doncs, la virtut del «fet diferencial» universitari és el treball cooperatiu, d'una banda, i la llibertat de plantejar programes específics de cada universitat, que no emanen d'una direcció única. I la no-virtut, per contra, és la dificultat per avançar en les grans decisions estratègiques que afecten totes les universitats. El millor botó de mostra

d'aquest problema és, precisament, la manera amb què s'ha encarat durant la dècada dels noranta el requisit de coneixement de català entre el professorat. Les universitats catalanes (ja no parlem de les de tot el domini lingüístic) no es van saber posar d'acord en la forma de desplegar conjuntament aquest requisit, i la Generalitat tampoc no va assumir prou eficaçment el protagonisme polític en aquest terreny. El resultat? Una llei de política lingüística que no resol prou bé aquest aspecte, recursos judicials a les universitats (com el que va patir la Universitat Rovira i Virgili amb el reglament d'ús de la llengua catalana) i el requisit de coneixement encara per resoldre.

Igualment, les vacil·lacions polítiques amb què aquest tombant de segle les universitats encaren el repte de conjugar llengua i mobilitat evidencien la cara i la creu d'aquesta moneda: la cara, la creativitat amb què es donen respostes tècniques a les necessitats sociolingüístiques (creativitat que fins i tot té repercussions positives per al conjunt de la societat catalana, com es veurà); la creu, la dificultat de donar una resposta política eficaç i comuna al repte de la mobilitat.

La cara: les respostes tècniques al repte de la mobilitat

Els serveis lingüístics universitaris ja fa anys que treballen perquè l'augment de la mobilitat no comporti un descens de l'ús del català a la docència. Com es pot comprovar en els escrits que conté aquest monogràfic, les universitats han procurat oferir serveis i productes per promoure la llengua catalana entre els universitaris nouvinguts, intenció que sempre ha rebut el suport actiu de l'òrgan tècnic de normalització lingüística del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI) de la Generalitat de Catalunya.

Les accions més importants són les que tenen lloc en el camp de la FORMACIÓ: formació presencial feta a mida d'aquest col·lectiu (amb diverses modalitats i enfocaments), i formació virtual perquè aquests estudiants sàpiguen català abans d'arribar (www.intercat.gencat.es). Aquesta formació, que és quantitativament prou important, l'organitza cada universitat d'una manera autònoma (llevat d'alguns projectes compartits), i és finançada per la Generalitat de Catalunya a través del DURSI.

L'altre bloc d'accions se centra en el camp de la PROMOCIÓ: informació sobre la situació sociolingüística universitària als estudiants visitants abans que arribin, festes de benvinguda, difusió gratuïta de productes elaborats *ex professo* per a aquest col·lectiu (guies de conversa universitària català-anglès, català-castellà, etc.), organització d'activitats lúdiques per donar a conèixer la cultura catalana, intercanvis lingüístics amb alumnes catalans, voluntaris lingüístics, etc. Igual com en el cas de la formació, les accions de promoció són organitzades autònomament per cada universitat (que tanmateix cooperen en l'elaboració de productes) i també són finançades pel DURSI.

Formació i promoció són, doncs, les dues potes sobre les quals se sosté l'acolliment lingüístic universitari. Com s'ha dit, l'esforç per donar respostes tècniques al repte de la mobilitat ha generat que en el si de la normalització lingüística universitària sorgissin projectes originals, com el voluntariat lingüístic, que després s'ha estès fora de l'àmbit acadèmic i ha estat adaptat per la Generalitat de Catalunya per acollir la nova immigració, amb el nom de *Voluntaris lingüístics*. Mitjançant aquest projecte (que sorgí d'una iniciativa de Jordi Pujol Nadal, del Gabinet de Llengua Catalana de la UAB), estudiants catalans ajuden voluntàriament a acollir lingüísticament els estudiants nouvinguts, ja sigui fent-los de mentors, ja sigui acompanyant-los en activitats culturals i lúdiques, ja sigui donant-los suport de conversa en l'aprenentatge del català. Cada universitat té el seu programa específic de voluntariat lingüístic, amb variacions d'enfocament (i també de nom, és clar), però sempre amb la voluntat de buscar una alternativa a l'estricta formació per aconseguir que els estudiants nouvinguts coneguin la situació sociolingüística del país i hi estableixin lligams afectius.

En resum, hi ha una important oferta formativa perquè aquests estudiants que arriben aprenguin català gratuïtament, si volen. I s'elaboren productes i recursos de qualitat, que es distribueixen gratuïtament entre aquests estudiants perquè, també si volen, coneguin la nostra cultura.

La creu: la resposta política i social al repte de la mobilitat

Però és eficaç tot aquest esforç? És a dir, la política lingüística consistent a oferir productes és suficient? Dit d'una altra manera, quin és l'objectiu que ens ha de guiar?: oferir la possibilitat d'aprenentatge de català a aquests estudiants?, o aconseguir que la mobilitat no faci disminuir l'ús del català? Modestament, entenc que caldria anar més cap aquesta segona direcció. En conseqüència, la política lingüística que se segueix és incompleta i ineficaç, perquè no aconsegueix que aquests estudiants no facin canviar la llengua de classe.

Per descomptat, tots els nouvinguts que volen aprendre català ho poden fer gratuïtament, i en general tothom és informat que el català és la llengua d'aquí i que les classes es fan en català i en castellà. Però ningú no diu als alumnes nouvinguts que la llengua de classe no ha de canviar per la seva presència. Ningú no diu als professors que no abandonin el català perquè aquests estudiants tenen tot de recursos a la seva disposició per entendre'l. I, sobretot, ningú no diu als professors, al personal administratiu i de serveis i als estudiants catalans que utilitzin el català amb els alumnes de mobilitat.

Aquesta és, precisament, la gran creu. El comportament lingüístic majoritari dels catalans (parlar en castellà amb persones que no parlen en català, tot i que el poden entendre) fa que la immensa majoria de membres de la comunitat universitària catalana acullin en castellà els alumnes de mobilitat. A la universitat, la resposta social majoritària al repte de la mobilitat és, igual com passa a la societat en general respecte a la nova immigració, l'acolliment en castellà. Així, la universitat predica el català i practica el castellà.

Davant d'això, l'enfocament actual de la política lingüística universitària, bàsicament productiu (oferir recursos i productes), s'ha de complementar amb mesures de caire regulatiu i promocional. Regulatiu, en el sentit que caldria preveure que la llengua en què s'imparteixen les assignatures no hauria de ser modificada per la presència d'estudiants de mobilitat, i que la llengua d'atenció oral de l'administració universitària a aquest col·lectiu hauria de ser efectivament el català (sempre que es garanteixi la comunicació, és clar). I promocional, perquè a banda d'aquests dos usos oficials que hem descrit, els usos socials i privats de la comunitat universitària vagin també en aquesta direcció.

Universitat i societat, com dos rius paral·lels

Ens permetem la llicència de citar Màrius Torres per observar que les ànimes lingüístiques de la universitat i la societat corren «com dos rius paral·lels», fent «el mateix camí sota els mateixos cels». I és que, com hem apuntat abans, es poden establir paral·lelismes sociolingüístics entre la universitat i la societat. En tots dos casos, la mobilitat de la població té unes conseqüències en l'ús lingüístic, perquè la població que arriba no coneix la llengua catalana. En tots dos casos, el marc legal protegeix l'ús institucional del català però és insuficient per desplegar regulacions que en garanteixin l'ús. En tots dos casos, l'ús social es veu condicionat per uns comportaments lingüístics dels catalans adversos a la llengua pròpia que no permeten convertir-la en llengua necessària i, doncs, en llengua comuna d'acollida. I tam-

grÀcies
iniciació al català

bé en tots dos casos la política lingüística es mostra ineficaç per estendre l'ús del català, per un abús de l'estratègia productiva i uns dèficits de les estratègies regulatives i promocionals.

Podem seguir fent paral·lelismes, especialment si analitzem el procés de construcció europea, el futur increment del multilingüisme i la traducció d'aquest increment en la redistribució d'àmbits d'ús per a les llengües. L'ensenyament universitari també viu un procés d'europeïtzació, gràcies a la creació de l'anomenat espai europeu d'educació superior (EEES). L'EEES comporta, entre altres coses, uns reestructuració dels cicles universitaris i un augment de la mobilitat, ja que s'homologaran els ensenyaments perquè un estudiant pugui començar un estudi en un país i acabar-lo en un altre. A la pràctica, les universitats catalanes tindran uns ensenyaments de grau, cursats bàsicament per estudiants catalans, i uns ensenyaments de postgrau, on abundarà l'alumnat no català.

La conseqüència pot ser que el català es mantingui en els estudis de grau, com fins ara, i que en els de postgrau experimenti un fort retrocés a favor de l'anglès i del castellà. En aquest sentit, seria desitjable, d'una banda, que el català fos hegemònic en els estudis de grau i se superessin, doncs, els entrebancs actuals i, d'altra banda, que el multilingüisme fos un valor real en els estudis de postgrau (amb ensenyaments en català, en castellà i en anglès, però també en altres llengües). Això contribuiria a la poliglotització efectiva de la comunitat universitària, una comunitat que ja ara necessita l'anglès com a llengua franca de recerca.

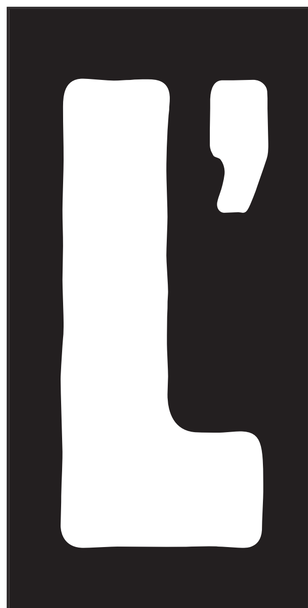
Davant nostre, doncs, es presenta el que en llenguatge políticament correcte hom qualifica com a *repte*: el manteniment del català com a llengua majoritària a la docència universitària davant la internacionalització creixent de l'ensenyament superior. Aquest repte té algunes clarors: no ens referim només a l'acció tècnica dels serveis lingüístics, que continuaran fornint l'estratègia productiva fins a l'extenuació, sinó també a elements positius com el previsible deure de conèixer el català que contindrà el nou estatut (circumstància que, entre altres coses, pot ajudar a consolidar el requisit de coneixements de català entre el professorat) o d'altres d'incerts, com el reconeixement del català a Europa, l'abast real del qual encara desconeixem. El repte, però, també té ombres importants, com la vacil·lació política davant la conveniència d'avançar en altres estratègies complementàries a l'estricte acolliment lingüístic.

La universitat, com la societat, ha de decidir com vol viure el multilingüisme: si amb el català o amb el castellà com a pal de paller de les altres llengües. Si optem pel català, no estem fent del tot bé les coses. Però, tenim clar què volem?

Jordi de Bofarull

Servei Lingüístic de la
Universitat Rovira i Virgili

Mònica Batet Boada

EVOLUCIÓ DE LES ESTRATÈGIES D'ACOLLIMENT LINGÜÍSTIC A LA URV

Els estudiants de mobilitat s'han convertit, des de fa uns anys, en un dels perfils comuns dins del paisatge de la Universitat Rovira i Virgili (URV). Estudiants Sòcrates-Erasmus, estudiants Sèneca, estudiants de districte únic de Medicina i Fisioteràpia, estudiants predoctorals de qualsevol part del món, arriben cada any a la URV amb uns coneixements escassos dels usos lingüístics de la llengua catalana a la universitat catalana. El Servei Lingüístic és l'encarregat, dins de la Universitat, de vetllar per la bona salut de la llengua catalana, i és, per tant, l'òrgan tècnic que ha de gestionar-ne i promoure'n l'ús de la manera més efectiva possible dins d'aquesta comunitat lingüística cada vegada més heterogènia. L'acolliment lingüístic universitari és una tasca difícil: perquè a la multiplicitat de perfils lingüístics i culturals que ens podem trobar, s'hi han d'afegir, a més, les diferents fases d'adaptació per les quals passa qualsevol estudiant nouvingut, fases que no només són lingüístiques sinó també socials. Sens dubte, no té les mateixes necessitats ni motivacions un estudiant que acaba d'arribar, que un que ja està instal·lat i coneix tots els llocs nocturns de la ciutat.

Es fa necessari, doncs, oferir a l'estudiant nouvingut una informació precisa i adequada de les possibilitats de les quals disposa per integrar-se lingüísticament a la URV tan bon punt arriba. La rapidesa en la integració lingüística esdevé un factor clau, perquè a mesura que els mesos avancin l'estudiant s'adonarà que socialment la llengua espanyola li obre gairebé les mateixes portes que la llengua catalana, i perdrà l'interès per aprendre una llengua que segurament quan torni al seu país no li serà útil.

Per assolir la conscienciació lingüística i la motivació dels estudiants no catalans es pot recórrer a dos tipus d'acolliment lingüístic:

a) L'acolliment lingüístic lineal: oferta de cursos formatius perquè l'estudiant aprengui la llengua catalana.

b) L'acolliment lingüístic transversal: mostrar al nouvingut el context social i cultural de la llengua catalana.

L'oferta d'acolliment lingüístic al Servei Lingüístic de la URV al llarg dels anys s'ha anat diversificant i creixent per poder atendre les diferents necessitats dels estudiants nouvinguts.

Al començament el Servei Lingüístic va iniciar les seves tasques d'acolliment lingüístic, des d'una perspectiva lineal, oferint cursos gratuïts de català per a estrangers. A partir del curs 1998-1999 es va afegir a l'oferta formativa el Voluntariat Lingüístic, un grup de voluntaris coordinats pel Servei Lingüístic que organitza activitats d'acolliment lingüístic, amb el suport de l'Oficina de Relacions Internacionals de la URV. La finalitat del Voluntariat Lingüístic és col·laborar en la integració cultural i lingüística de l'alumnat no català, organitzant visites als llocs d'interès del Camp de Tarragona i activitats de tipus més tradicional, com fer cagar el tió o menjar panellets. El Voluntariat Lingüístic de la URV, seguint la tradició d'altres voluntariats ja existents en altres universitats catalanes, està format per estudiants catalans de la Universitat que de manera desinteressada

YOU'LL FIND that learning CATALAN IS PRICELESS

col·laboren en les activitats culturals i de descoberta del territori que es fan durant tot el curs acadèmic. Els estudiants catalans també poden realitzar tasques de mentor, anant a recollir a l'estació a l'estudiant nouvingut i ajudant-lo a adaptar-se a la seva nova residència durant els primers dies.

El Voluntariat Lingüístic és una eina útil perquè els estudiants no catalans coneguin la cultura catalana i també perquè entrin en contacte amb estudiants catalans. Cal tenir en compte que normalment els estudiants nouvinguts tendeixen a relacionar-se amb altres estudiants forans com ells, fet que no afavoreix una adequada conscienciació lingüística. Però, evidentment, el Voluntariat Lingüístic no és una solució absoluta per aconseguir l'adaptació lingüística d'aquest perfil d'estudiants: cal oferir-los cursos de català de diverses modalitats perquè com a mínim adquireixin habilitats lingüístiques passives en llengua catalana.

Els aprenents de català de la URV també poden apuntar-se al programa Gràcies des del curs 2003-2004, a part de la tradicional oferta formativa de català. El programa Gràcies, un curs de distribució més flexible i més breu que els cursos tradicionals, s'estructura en cinc unitats didàctiques destinades a resoldre les situacions comunicatives més freqüents en les quals es pot trobar un estudiant acabat d'arribar. El curs combina deu hores de classes presencials, que es poden fer en modalitat intensiva o extensiva, amb cinc sessions de reforç oral dels continguts lingüístics amb un estudiant català.[1]

Mentre que al curs de Català Bàsic són molts els estudiants que s'hi apunten i pocs els que l'acaben, el programa Gràcies, per la seva brevetat, té un índex d'abandonament escàs i un assoliment de continguts adequat.[2]

A partir del curs acadèmic 2004-2005, els estudiants no catalans que per motius d'horari no poden participar en els cursos de Bàsic ni en els cursos del programa Gràcies poden aprendre català també a l'Aula d'Autoaprenentatge de la Facultat de Lletres i escollir entre un aprenentatge tutoritzat amb el suport d'un assessor o un aprenentatge lliure. Això ha estat possible gràcies al fet que el Servei Lingüístic ha assumit la gestió tècnica de la formació en llengua catalana d'aquesta Aula.

Per informar de tots els recursos d'integració lingüística dels quals disposen els estudiants nouvinguts, des d'aquest curs acadèmic se'ls dóna en arribar el díptic *You'll find that learning catalan is priceless*, que recull totes les eines d'acolliment lingüístic que la Universitat posa a la seva disposició.

El nombre d'estudiants no catalans de la URV augmenta cada any, i això fa que tant els recursos com les estratègies d'acolliment lingüístic s'hagin d'ampliar i renovar. Evidentment, qualsevol estudiant nouvingut és lliure de decidir la llengua amb la qual s'integrarà dins del territori i dins de la Universitat, però la Universitat té l'obligació d'informar-lo de les eines que té al seu abast si la llengua que escull per integrar-se és la catalana.

Mònica Batet Boada

Tècnica d'acolliment lingüístic de la URV

Notes

1. Aquest estudiant català ha de realitzar prèviament el curs Acolliment Lingüístic, de cinc hores, si vol ser tutor del programa Gràcies. En aquesta formació se l'ensenya a estructurar i gestionar les sessions de reforç oral.
2. El curs 2003-2004, 42 alumnes van realitzar el programa Gràcies. El primer quadrimestre del curs 2004-2005, 42 alumnes més han realitzat aquest curs.

Josep M. Boladeras Taché

L'ACOLLIDA LINGÜÍSTICA A LA UNIVERSITAT DE LLEIDA

Els estudiants cada vegada tenen més possibilitats de moure's d'un lloc a l'altre a realitzar els seus estudis, i això es nota clarament en l'augment d'estudiants no catalanoparlants que vénen a estudiar a la Universitat de Lleida. La mobilitat és un dels avantatges de l'ensenyament universitari actual.

Segons les dades que extraiem de la memòria del curs 2003/04 de l'Oficina de Relacions Internacionals de la UdL, durant aquest curs es van rebre 133 estudiants del programa Sòcrates/Erasmus (estudiants europeus), 31 estudiants del programa d'intercanvi de mobilitat amb diverses universitats llatinoamericanes (principalment de Mèxic) i 12 estudiants del programa SICUE/SÈNECA (sistema d'intercanvi entre centres universitaris d'Espanya). Aquests dos darrers programes tot just acaben de començar a funcionar (curs 2002/03 i curs 2000/01, respectivament). Aquest volum d'estudiants és també semblant en el cas dels que marxen de la UdL a estudiar a fora (129 del programa Sòcrates/Erasmus, 8 del programa de mobilitat amb l'Amèrica Llatina i 24 del programa SICUE/SÈNECA). Si tenim en compte les dades dels darrers anys, sembla que el volum d'estudiants d'aquí que van a fer estades a països europeus s'ha estancat una mica, mentre que l'estudiantat europeu i d'universitats llatinoamericanes que ve a la UdL ha augmentat espectacularment.

Si les universitats volen rebre estudiants de fora i fer que se sentin a gust a la universitat d'arribada, s'ha de coordinar l'acollida des de tots els enfocaments possibles: l'acollida lingüística n'és un més, però que entenem que és cabdal per a una bona integració a la nostra realitat.

D'uns anys ençà les universitats de parla catalana es troben que han de donar informació sobre l'ús de les llengües a la universitat als estudiants nouvinguts, cosa que a vegades pot ser contraproduent: com que els interessa rebre molts alumnes de fora, fet que s'entén perfectament perquè entre altres coses dóna prestigi a la universitat, acaben passant de puntetes sobre el tema de la llengua perquè no sigui un element dissuasiu per a aquests estudiants. Sovint el que passa és que es confon l'alumne, es dóna una informació esbiaixada que acaba generant un pitjor resultat. El que és lògic és que l'arribada d'estudiants no catalanoparlants no hauria de fer variar en cap àmbit l'ús habitual de les llengües a les diferents universitats d'acollida. I perquè això es compleixi, les universitats han de tindre una política lingüística clara en aquest sentit: s'han de facilitar les eines necessàries, tant als estudiants que vénen de fora com a tots els estaments de la comunitat universitària, perquè l'arribada d'aquests estudiants no provoqui situacions anòmales.

Un cop situat, a grans trets, el marc general de l'acollida a les universitats, ara mirarem de descriure com es desenvolupa l'acollida lingüística a la Universitat de Lleida. D'entrada hem de dir que l'acollida a la UdL es gestiona des de dos serveis: l'Oficina de Relacions Internacionals i el Servei de Llengua i Terminologia. Aquests serveis estan en constant coordinació a l'hora de dur a terme la planificació d'activitats. Creiem que aquest sistema és molt productiu perquè estem contínuament posant en comú el que és l'acollida en si amb el que significa l'acollida

lingüística, que com és obvi és el que més interessa al Servei de Llengua i Terminologia (i que hauria d'interessar a tota la comunitat universitària). Centrant-nos ja en la idiosincràsia de l'acollida lingüística a la Universitat de Lleida podem establir que: els estudiants reben informació sobre la llengua catalana *abans* d'arribar i participen en un seguit d'activitats lligades a l'aprenentatge de català que es realitzen *durant* la seua estada. En tots dos casos l'ORI i l'SLT treballem conjuntament perquè la informació/formació sigui l'adient.

Pel que fa a la informació que reben abans d'arribar, l'ORI envia als estudiants tota mena de dades relacionades amb l'estada que hauran de fer, entre les quals hi ha informació sobre la realitat sociolingüística que es trobaran a l'arribada i també sobre l'ús de les llengües de la docència a la UdL. L'ORI també els facilita l'adreça d'una pàgina web que els pot servir d'iniciació a la llengua catalana[1] alhora que els informa que quan arribin a la universitat de destinació podran aprendre català i podran comptar amb l'ajuda del Voluntariat Lingüístic.[2]

Quant a les actuacions que es realitzen per facilitar el coneixement de la llengua catalana i de la realitat sociolingüística durant la seua estada tenim:

• Setmana d'acollida de l'estudiantat no catalanoparlant

(setembre i febrer de cada curs)

– Curs intensiu de català (15 hores).

• Cursos de català[3]

– Nivell bàsic de llengua catalana (45 hores).

– Nivell bàsic de llengua catalana (a través del Centre d'Autoaprenentatge de Llengua, 60 hores).

• Activitats del Voluntariat Lingüístic

– Assignació d'un voluntari lingüístic per a cada 2 o 3 estudiants no catalanoparlants perquè els faci de guia en la seua estada a la UdL i perquè els informi de la realitat sociolingüística.

– Sortides culturals.

– Activitats relacionades amb les festes i tradicions catalanes.

• Borsa d'Intercanvi Lingüístic

– Es formen parelles lingüístiques perquè els estudiants de fora puguin practicar català i els estudiants d'aquí conversin en altres llengües.[4]

A banda d'aquestes activitats és interessant dir que abans que els estudiants marxin als seus llocs d'origen, intentem recollir les seues experiències com a aprenents de la llengua catalana i les fem públiques a través de la pàgina web del Servei. Creiem que això pot generar un clima positiu per als estudiants de fora que tinguin la intenció de vindre a estudiar a la Universitat de Lleida. En aquest sentit també és molt important que els estudiants que marxen ho facin amb una bona impressió de la universitat que els ha acollit: el boca a orella és la millor promoció per captar futurs estudiants.

Per acabar voldria cridar l'atenció sobre un fet que ens hauria de fer reflexionar: bàsicament adrecem l'acollida lingüística a aquells estudiants que tenim *controlats* (vénen a partir d'uns programes concrets), i no tenim en compte que hi ha molts estudiants no catalanoparlants (tant de la resta de l'Estat espanyol com d'altres països) que no vénen a estudiar a partir d'aquests programes. A més, justament aquests darrers estudiants són els que fan les estades més llargues i, per tant, són els que des del punt de vista de la llengua catalana ens interessa més que s'integrin. Des del Servei de Llengua i Terminologia de la Universitat de Lleida ja estem treballant per resoldre aquesta situació i fer que la informació arribi també a aquestes persones.

JOSEP M. BOLADERAS TACHÉ

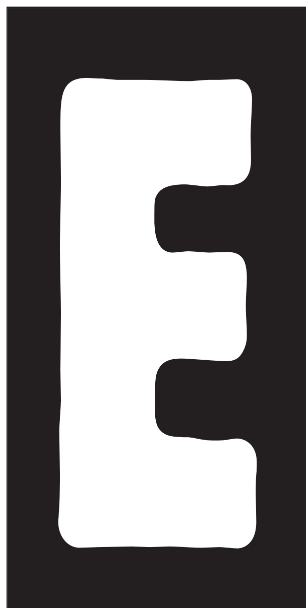
Coordinador
del Voluntariat Lingüístic

Servei de Llengua
i Terminologia de la
Universitat de Lleida

Notes

1. Les universitats catalanes i la Generalitat de Catalunya han creat una web que agrupa diversos recursos per aprendre català: http://www.intercat.gencat.es.
2. El Voluntariat Lingüístic el formen membres de la comunitat universitària que volen que els estudiants de fora s'integrin com més aviat millor a la universitat d'arribada i a la nova ciutat. Actualment hi ha 40 voluntaris actius.
3. Durant el curs 2003/04 van seguir el curs de Nivell bàsic de llengua catalana: 33 estudiants del programa Sòcrates/Erasmus, 21 estudiants procedents dels programes de mobilitat (Mèxic) i 6 estudiants del programa SICUE/SÈNECA. A través del Centre d'Autoaprenentatge de Llengua van fer el Nivell bàsic de llengua catalana: 4 estudiants del programa Sòcrates/Erasmus, 1 estudiant procedent dels programes de mobilitat (Mèxic) i 3 estudiants del programa SICUE/SÈNECA. Tots aquests cursos són gratuïts per a aquests estudiants, gràcies a les subvencions que aporta l'Oficina de Relacions Internacionals de la Universitat de Lleida.
4. La Setmana d'acollida la coordina l'ORI, mentre que els cursos de català, el Voluntariat Lingüístic i la Borsa d'Intercanvi Lingüístic es gestionen des del Servei de Llengua i Terminologia.

Joan Vila i Pujol

LS TÀNDEMS GIRONINS FAN CÓRRER LA LLENGUA

Des del Servei de Llengües Modernes de la Universitat de Girona es va impulsar ara ja fa uns 8 anys una activitat pensada per ajudar els estudiants provinents de programes de mobilitat en l'aprenentatge del català. Des de l'SLM es posava en contacte un estudiant Erasmus amb un estudiant de Filologia Catalana a fi que aquest últim, a través de la conversa, ajudés l'estudiant que provenia d'Europa en l'aprenentatge del català a partir principalment de converses quotidianes. Aquesta primera activitat va ser iniciada des de l'antic Servei de Llengua Catalana, integrat per M. Jesús Ferrés i Andreu Pulido i es caracteritzava pel fet que la modalitat d'aprenentatge de llengües era unidireccional: qui es beneficiava de l'aprenentatge de la llengua que rebia era l'estudiant procedent de fora de l'àmbit lingüístic català.

Aquest tipus de trobada va derivar fa aproximadament 6 anys en una activitat que consistia a posar en contacte un estudiant inscrit en els programes de mobilitat i un estudiant de la UdG, no necessàriament vinculat a Filologia Catalana, a fi que entre ells s'ajudessin en l'aprenentatge de les seves llengües maternes, així, doncs, un estudiant catalanoparlant podia practicar francès, anglès, italià, alemany... amb un estudiant Erasmus, i aquest últim podia aprofundir en l'aprenentatge del català. Aquesta activitat la va iniciar Ignasi Massaguer, aleshores professor de català per a no catalanoparlants de l'SLM. Aquesta nova modalitat era bidireccional atès que l'aprenentatge de les llengües era en els dos sentits, és a dir, tots dos estudiants milloraven en el coneixement d'una llengua que per a ells no era la materna.

Progressivament i continuant la tasca iniciada per Jordi Pujol, tècnic de dinamització lingüística de la UAB i de la UPC i impulsor dels primers programes d'acollida lingüística arreu dels Països Catalans, s'ha anat forjant el model dels intercanvis lingüístics actual. D'ençà del curs acadèmic 2002-2003 els intercanvis a la Universitat de Girona tenen un nom concret: *els tàndems lingüístics*. Aquest és el nom amb què és coneguda aquesta activitat, que s'integra en l'assignatura de Tutories lingüístiques.

Des del Servei de Llengües Modernes oferim la possibilitat de fer els tàndems als estudiants dels programes de mobilitat que han fet la primera part –curs intensiu de 40 hores– del curs de Llengua i cultura catalana que organitzem conjuntament amb l'Oficina de Relacions Exteriors. Aquest curs, un cop feta la primera part esdevé extensiu i es completen les 40 hores restants. Un cop fet tot el primer nivell de llengua catalana, l'estudiant procedent dels programes de mobilitat pot obtenir 4 crèdits de lliure elecció.

Per promoure els tàndems hem usat l'eslògan *Fes córrer la llengua*, atès que estem convençuts que aquest programa facilita l'aprenentatge, almenys en l'habilitat de la comprensió oral i escrita, de la llengua catalana i de les altres llengües presents en els tàndems i que, en definitiva, fa córrer més d'una llengua. Mitjançant d'una banda el curs intensiu de català i de l'altra aquesta acció, el català esdevé una llengua útil per entendre uns apunts, per prendre una copa amb uns amics, per entendre les indicacions del professorat universitari i, al cap i a la fi, per córrer en llengua catalana en la mesura que pot un estudiant nouvingut a la Universitat, tenint en compte que en la majoria de casos l'estudiant Erasmus és aquí on té el primer contacte amb la nostra llengua.

Els intercanvis organitzats pel Servei de Llengües Modernes de la UdG tenen algunes peculiaritats que convé esmentar:

En primer lloc, podem dir que tot aquell que participa en el programa dels tàndems lingüístics passa a formar part d'una acti-

vitat que pretén ser acadèmica i que, per tant, té un contingut molt determinat. Per aquest mateix motiu, tot aquell alumne que té l'oportunitat de fer un tàndem, si segueix les pautes indicades, obté crèdits de lliure elecció. En el mateix sentit, els estudiants provinents dels programes de mobilitat obtenen crèdits ECTS.

En segon lloc, a diferència d'altres tipus d'intercanvis lingüístics, s'intenta fer una selecció al màxim d'acurada per posar en contacte els dos alumnes interessats, i per tant vol anar més enllà d'una simple borsa d'intercanvis. Per posar en contacte dues persones es valoren quatre elements: el nivell de llengua que poden oferir, els estudis, l'edat i la data d'inscripció. Atenent a la combinació d'aquests quatre criteris se seleccionen els integrants d'un tàndem. El vessant acadèmic de l'assignatura de Tutories lingüístiques es cobreix a partir de la presentació de dos exercicis: l'un és la Memòria, treball en què els alumnes ens expliquen en la llengua escollida per fer l'intercanvi quin ha estat el grau de satisfacció de l'activitat, el nivell d'aprofundiment de la realitat sociocultural del país del company del tàndem i, en definitiva, com ha funcionat l'activitat. En relació amb els estudiants procedents de programes de mobilitat se'ls exigeix que presentin almenys la meitat de la Memòria en català. L'altre exercici és diferent per a cadascun del dos perfils d'estudiants que participen en l'activitat: els estudiants Erasmus han de fer la síntesi del text *Català, llengua d'Europa* amb l'objectiu que rebin informació sobre la realitat sociolingüística de la llengua catalana –el text tracta temes com ara l'origen, el territori i la població, el nivell de coneixement del català, l'estatut jurídic, la demografia, la situació sociolingüística, els recursos lingüístics i el pes del català en comparació amb les llengües oficials de la Unió Europea–. Els estudiants catalanoparlants de la universitat fan la síntesi del text de David Casals, tècnic de dinamització lingüística de la Universitat de Barcelona, *L'acolliment lingüístic dels participants en programes d'intercanvis universitaris*, en què es fa una anàlisi dels programes d'acolliment lingüístic que es duen a terme en les universitats de Catalunya i en el qual s'aporten estratègies per augmentar l'efectivitat de l'acollida.

En darrer lloc, cal fer esment de l'entrevista final que es fa amb cadascun dels tàndems a fi de tenir una valoració de primera mà de quin n'ha estat el funcionament. L'entrevista es divideix en dues parts: en la primera s'han de respondre unes preguntes per escrit, en la llengua usada en l'intercanvi i en l'altra part s'ha de respondre unes preguntes oralment. En concret, pel que fa a l'aspecte lingüístic, es valora en els estudiants provinents dels programes de mobilitat la comprensió oral i escrita del català.

Ara bé, no tot són accions estrictament acadèmiques, també organitzem activitats lúdiques, concretament durant el primer quadrimestre del curs acadèmic 2004-2005 hi ha hagut les activitats següents: la sortida cultural a Besalú, la 2a Festa del Servei de Llengües Modernes i el sopar de Nadal. Durant el segon quadrimestre s'organitza una sortida cultural i el sopar de Sant Jordi. Aquestes activitats estan pensades per crear espais d'interrelació i d'intercanvi de llengües entre tots els participants en els tàndems lingüístics.

Tots els estudiants procedents de programes de mobilitat matriculats a l'assignatura de Tutories lingüístiques practiquen almenys el català, i els altres participants vinculats a la UdG opten per practicar altres llengües. La llengua més sol·licitada, en relació amb els estudiants de la UdG és l'anglès, seguida de lluny de l'alemany, el francès i l'italià i encara més lluny d'altres llengües que també ens han sol·licitat com el xinès, el neerlandès i el txec.

Durant el primer semestre de l'any acadèmic 2003-2004 es va iniciar una nova modalitat d'intercanvi, el *Voluntariat lingüístic*, que segueix fil per randa tots els criteris de funcionament de les Tutories lingüístiques, però que es diferencia en el fet que l'estudiant de la UdG ofereix català, sense que l'estudiant provinent dels programes de mobilitat ofereixi una llengua com a contrapartida. Aquesta variant està pensada per atendre estudiants que tenen el castellà com a llengua materna, procedents dels programes d'intercanvi Sèneca o Intercampus.

Any rere any l'interès i el nombre de participants ha anat augmentant. Ja des del curs acadèmic 2002-2003 superàvem els 100 participants i durant aquest curs acadèmic preveiem arribar als 150. Durant l'any ens van

Participants dels tàndems lingüístics de la UdG durant la sortida cultural a Besalú. Octubre de 2004

arribant demandes que ens obliguen a crear llistes d'espera.

A través de la memòria i l'entrevista final es pot constatar que aquells tàndems que han participat i que han fet les 20 hores d'intercanvi valoren molt positivament aquesta experiència tant pel que fa a la consolidació que assoleixen de la llengua que volen practicar com del coneixement que fan sobre els països dels companys de tàndem. Pel que fa als estudiants procedents de programes de mobilitat adopten, en general, una posició diferent a la que havien concebut sobre els Països Catalans i sobre la llengua catalana; afirmen que els seus companys dels tàndems els n'han transmès informació i que entenen més el perquè de la situació sociopolítica i cultural catalana.

JOAN VILA PUJOL

Coordinador del Programa
d'Acolliment Intercultural

Servei de Llengües
Modernes - UdG

David Casals Andreu

L'ACOLLIDA LINGÜÍSTICA A LA UNIVERSITAT DE BARCELON

Introducció

A partir de la dècada de 1990, a les universitats catalanes es va produir un increment important de participació en programes d'intercanvi europeus (sobretot en el programa Sòcrates-Erasmus). Per donar resposta a les necessitats lingüístiques que plantejaven els diferents programes de mobilitat, les universitats, i concretament els serveis lingüístics, van desenvolupar programes d'acollida lingüística per als estudiants d'intercanvi. La descripció dels inicis de les actuacions d'acollida lingüística dutes a terme per la Universitat de Barcelona, la podeu trobar en l'article «L'acollida d'estudiants d'intercanvi a la UB».[1] També podeu obtenir més informació sobre les estratègies, fases i tipologies d'actuació dels programes d'acolliment lingüístic de les diferents universitats catalanes en un article de *Llengua i Ús*.[2]

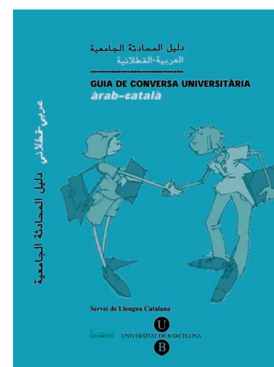
El 1998 es va iniciar l'anomenat *procés de Bolonya*, que té com a objectiu principal la creació de l'espai europeu d'educació superior (EEES). Amb aquest nou espai es vol afavorir la mobilitat dels estudiants europeus per convertir-los en futurs professionals fàcilment adaptables a diferents mercats laborals. Per aconseguir aquest objectiu, a més d'intentar augmentar el nombre d'estudiants europeus que realitzin part dels estudis a l'estranger, també caldrà avançar en la homologació i en el reconeixement recíproc de les titulacions universitàries que ofereixen les diferents institucions europees d'ensenyament superior.

Les universitats, com a institucions que generen i difonen coneixements, són un dels exponents principals de la nova societat de la informació. La mundialització en general i, particularment, de les activitats universitàries comportarà la necessitat de coneixement d'altres llengües. Per tant, una de les responsabilitats de les universitats en el nou EEES serà la promoció del multilingüisme i el suport a la poliglotització dels membres dels diferents col·lectius universitaris.

En l'àmbit universitari, hi ha diferents activitats que comporten comunicacions multilingües: la docència en tercers cicles, la participació en fòrums d'intercanvi científic (congressos, jornades, etc.), la recerca amb projecció exterior, la futura introducció d'assignatures impartides en altres llengües en els plans d'estudis dels ensenyaments,[3] etc. Però, sens dubte, en el nou espai universitari europeu, l'àmbit en què la pràctica del multilingüisme es farà més visible seran les situacions comunicatives que es generaran amb la universalització de la mobilitat universitària.

En aquest nou context de mobilitat internacional generalitzada, a partir d'ara, caldrà pensar més en estudiants estrangers que fan una part o la totalitat dels seus estudis a les nostres universitats que no pas en estudiants participants en programes d'intercanvi. Aquesta nova concepció de la mobilitat universitària fa que els programes d'acollida lingüística hagin d'ampliar els objectius. D'una banda, han de continuar sent l'eina principal per poder fer compatible l'estada de l'alumnat nouvingut a les nostres universitats amb el fet que el català és la llengua més utilitzada en la docència que s'hi imparteix. S'ha demostrat que aquests programes són l'instrument més important que tenen les universitats per adaptar o integrar els estudiants de fora de l'àrea de parla catalana a la nostra realitat sociolingüística i per garantir que la presència d'aquests estudiants no suposi cap impediment per augmentar o mantenir l'oferta de classes en català.

D'altra banda, però, el nou marc resultant del procés de convergència en l'ensenyament superior europeu implicarà nous reptes per als programes d'acollida lingüística i suposa la necessitat de començar a repensar-los. Cal

aprofitar a partir d'ara l'existència d'aquests programes per fer que les universitats, a més d'integrar els estudiants nouvinguts a la nostra realitat sociolingüística, es converteixin en un dels màxims exponents en la conscienciació dels universitaris (també dels que vénen d'altres països) sobre els avantatges que representa l'aprenentatge d'idiomes i la diversitat lingüística.

Nous escenaris per a l'acollida lingüística

Entre les estratègies possibles per adaptar els programes d'acollida lingüística actuals a les demandes que planteja el nou espai europeu d'educació superior, podem destacar les següents:

Actuacions d'informació

1. S'hauria d'aconseguir que la informació sobre l'ús del català que difonen les universitats de l'àrea de parla catalana sigui clara i gens ambigua. Sembla que, després de més de deu anys d'experiència en acollida lingüística, s'ha constatat que una de les claus més importants per a l'èxit d'aquestes actuacions és l'existència d'una bona política informativa sobre la realitat sociolingüística de Catalunya. La informació que es facilita als estudiants d'altres universitats hauria de ser, en la mesura que sigui possible, exhaustiva, constant i consensuada entre les diferents universitats catalanes.

2. S'hauria d'intentar oferir la informació que sigui més útil per als interessos dels estudiants nouvinguts. Cal tenir en compte que un dels reptes, encara no assolits, de l'acollida lingüística és poder facilitar a aquests estudiants la llengua en què s'imparteix cadascun dels grups classe.[4] Amb aquesta informació prèvia a l'inici del curs, aquests estudiants podrien elegir, en la mesura que sigui possible, la llengua de la docència. També es podria informar sobre les assignatures que s'imparteixen en anglès o altres llengües.[5] D'altra banda, una bona campanya de difusió dels recursos i serveis lingüístics creats *ad hoc* per als estudiants de fora de l'àrea de parla catalana sembla que repercuteix de manera significativa en l'interès que puguin tenir posteriorment els membres d'aquest col·lectiu en aquests productes.

3. S'haurien de diversificar els canals d'informació. En aquest sentit, és molt important el paper que poden tenir els responsables de programes d'intercanvi de cada facultat, els professors tutors, els responsables de les oficines de relacions internacionals, etc., a l'hora de facilitar la informació específica que necessita cada estudiant d'intercanvi concret; així com la importància de les actuacions informatives que es duguin a terme a les diferents universitats d'origen.[6]

4. S'haurien de fer campanyes d'informació destinades explícitament al professorat i a l'alumnat autòcton[7] sobre les actuacions d'acollida lingüística que es duen a terme, per tal que els membres d'aquests col·lectius mantinguin el català en els seus usos lingüístics i, d'aquesta manera, de retruc, ofereixin als estudiants nouvinguts la possibilitat real d'utilitzar la llengua catalana.

Actuacions de formació

1. S'haurien de consolidar i d'ampliar les possibilitats d'aprenentatge de la llengua catalana a les universitats d'origen, especialment amb la subvenció de càtedres de català, lectorats, casals catalans, etc.

2. S'hauria d'aprofitar ràpidament la probable oficialitat futura del català a la Unió Europea per desenvolupar, en el marc del programa Lingua, recursos per a l'aprenentatge del català a distància. El camí obert per l'Interc@t[8] pot ser molt interessant per guiar noves iniciatives en aquest sentit. L'oficialitat del català a Europa també hauria de possibilitar que aquesta llengua pogués formar part dels cursos de preparació lingüística previs a l'inici de les classes (Erasmus Intensive Language Courses)[9] previstos en el programa Sòcrates.

3. Una altra línia amb moltes possibilitats en la formació lingüística és la dels cursos basats en la intercomprensió (EuroCom, Eurom4, etc). S'hauria de potenciar l'aplicació d'aquest nou enfocament en l'aprenentatge de llengües perquè anima els estudiants a prendre consciència de les similituds entre les llengües d'una mateixa família lingüística i, a més, és la base per al desenvolupament d'un multilingüisme receptiu entre els universitaris europeus. En definitiva, es tracta d'afavorir la creació d'un *entorn favorable a les llengües* entre els estudiants, objectiu que es proposa per al conjunt de la societat europea el Pla per promoure l'aprenentatge de llengües i la diversitat lingüística[10] de la Comissió Europea.

4. S'haurien de fomentar i generalitzar els programes d'intercanvi lingüístic. Els intercanvis de conversa han demostrat sobradament la seva eficàcia en l'acollida lingüística dels estudiants nouvinguts. Però, en el marc del procés de Bolonya, aquests programes adquireixen una nova dimensió molt important. Poden ser un instrument immillorable per aconseguir la poliglotització efectiva de l'alumnat autòcton, prioritàriament la dels nostres alumnes que vulguin estudiar a l'estranger. Seria imperdonable desaprofitar el capital que representen els estudiants estrangers (un dels pocs casos de ciutadans

europeus joves que resideixen temporalment en el nostre territori) per millorar la competència lingüística dels estudiants catalans en altres llengües oficials (o no) de la Unió Europea.

Conclusió

La gran importància que ha adquirit en els darrers anys l'acollida lingüística, o el conjunt d'actuacions de planificació lingüística que comporta la mobilitat universitària, demostra que aquesta tasca dels serveis lingüístics universitaris és una de les línies d'actuació més importants en les polítiques lingüístiques universitàries actuals. Tampoc cal oblidar el paper capdavanter que també tenen les universitats en la promoció de les llengües dites *regionals* o *minoritàries* i en el manteniment de la seva vitalitat.

Per acabar, segons el nostre punt de vista, les actuacions de les universitats catalanes per promoure els valors del multilingüisme i la diversitat lingüística no haurien de tenir com a únic destinatari la comunitat universitària, també haurien d'arribar al conjunt de la ciutadania per fer front a un dels reptes actuals més important que té la nostra societat: la integració dels nous immigrants.

David Casals Andreu

Serveis Lingüístics
(Servei de Llengua Catalana)

Universitat de Barcelona

Notes

1. Casals, D.: «L'acollida d'estudiants d'intercanvi a la UB», *Les universitats davant els reptes del multilingüisme. Actes de la XI Trobada de Serveis Lingüístics Universitaris*, 2000, a <http://www.ub.edu/slc/socio/valencia.doc>
2. Casals, D.: «L'acolliment lingüístic dels participants en programes d'intercanvi universitaris», *Llengua i Ús. Revista Tècnica de Política Lingüística*, núm. 24, 2002, a <http://www.ub.edu/slc/socio/acolliment.html>.
3. Vegeu <http://www.ub.edu/slc/socio/lliureelecciollenguaestrangera.pdf>.
4. Vegeu <http://www.ub.edu/slc/socio/curs0203/uni.htm>.
5. Vegeu <http://www.ub.edu/slc/socio/lliureelecciollenguaestrangera.pdf>.
6. Vegeu <http://www.ub.edu/slc/socio/curs0405.htm>.
7. Vegeu <http://www.ub.edu/slc/socio/acollida2.html>.
8. Vegeu <http://www.intercat.gencat.es>.
9. Vegeu <http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/erasmus/eilc/index_en.html>.
10. Vegeu <http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_es.pdf>.

Albert Servitje

EL VOLUNTARIAT LINGÜÍSTIC A LA UPF, UNA EINA DE SUPORT AL SERVEI DE LA MOBILITAT ESTUDIANTIL

A començament del curs 2001-2002 es va posar en marxa a la Universitat Pompeu Fabra el programa de Voluntariat Lingüístic, que naixia amb el doble objectiu d'esdevenir un punt de referència en l'acolliment lingüístic i cultural dels estudiants d'intercanvi, d'una banda, i de contribuir a l'aprenentatge de llengües i a la internacionalització dels estudiants catalans, d'altra banda.

Aquesta iniciativa, que des d'aleshores es coordina i s'impulsa des del Gabinet Lingüístic de la Universitat, sorgia del mandat del reglament de «Regulació i foment de l'ús del català a la Universitat Pompeu Fabra», aprovat per la Junta de Govern en data 8 de març del 2000, que en el seu article 22, relatiu als estudiants de fora de l'àmbit lingüístic català, estableix el següent:

La Universitat Pompeu Fabra promourà la creació del programa de Voluntariat Lingüístic, amb participació dels diferents col·lectius que conformen la comunitat universitària, perquè actuï com a xarxa de suport lingüístic i d'integració a la cultura catalana per als estudiants procedents de fora de l'àmbit lingüístic català.

D'altra banda, en data 17 de maig del mateix any 2000, mitjançant un acord de la Junta de Govern de la UPF es desenvolupava l'article abans esmentat, i es definia que el programa de Voluntariat Lingüístic desenvoluparia les seves activitats al voltant de dos grans eixos d'activitat: el programa d'activitats lúdiques i culturals i el programa de dinamització i d'intercanvi lingüístic.

A partir, doncs, d'aquesta normativa interna, i després d'un any d'activitats preparatòries, el programa de Voluntariat Lingüístic de la Universitat Pompeu Fabra començava a funcionar coincidint amb l'inici del curs 2001-2002, amb el suport i l'empenta inicial d'un grapat d'estudiants de la UPF.

Durant els seus quatre cursos d'existència –comptant el present curs 2004-2005– el Voluntariat Lingüístic ha anat creixent de manera considerable tant en nombre de participants com en nombre d'activitats, i ha consolidat el seu espai com a programa d'acolliment dels estudiants d'intercanvi que fan una estada acadèmica a la UPF i, alhora, com a instrument al servei de la internacionalització dels estudiants catalans que participen en el programa i que, en la seva majoria, han estat o seran al seu torn estudiants d'intercanvi en alguna universitat estrangera.

El programa de Voluntariat Lingüístic disposa del seu propi espai dins la pàgina web del Gabinet Lingüístic (www.upf.edu/grec/gl > Voluntariat Lingüístic), i també d'una adreça electrònica (voluntariat.linguistic@upf.edu) que permet una relació fluida amb els dos col·lectius als quals destina les seves activitats, els estudiants estrangers i els estudiants catalans que formen part del programa. Totes les activitats, que es van difonent oportunament a través del correu electrònic, són gratuïtes i obertes als dos col·lectius esmentats, i per prendre-hi part només cal confirmar l'assistència responent al missatge corresponent. Tant la pàgina web del Voluntariat com els diversos missatges que es van enviant es redacten en català, castellà i anglès. D'altra banda, el programa de Voluntariat Lingüístic de la Universitat Pompeu Fabra s'impulsa i es coordina, com hem dit, des del Gabinet Lingüístic, però en estreta col·laboració amb l'Oficina de Relacions Internacionals de la mateixa universitat i gràcies, també, al suport financer que rep del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya.

En el marc del programa d'activitats lúdiques i culturals, el Voluntariat Lingüístic de la UPF organitza com a mínim una activitat quinzenal, amb l'objectiu de donar a conèixer tant el territori com les principals

manifestacions culturals, lúdiques, gastronòmiques o artístiques del país. Així, en el marc d'aquest programa s'organitzen activitats com ara festes, sortides al cinema o cursos d'introducció al tast de vins, i també visites guiades per llocs emblemàtics de la ciutat o de l'entorn immediat de Barcelona (el Quadrat d'Or, el barri Gòtic, el Raval, la Ribera, la serralada de Collserola...) i de la resta de Catalunya (Vic, Girona, Figueres, Sitges, Tarragona, Torredembarra, Altafulla, Terrassa, Montserrat, la Vall de Núria, una visita a unes caves del Penedès, una sortida a la neu...). Com ja s'ha dit, aquestes sortides tenen caràcter gratuït, i acostumen a fer-se en dissabte de la mà d'un guia professional expert del lloc que es visita, a més de comptar amb la col·laboració especial d'algun voluntari lingüístic, que fa d'enllaç entre el grup i el guia o guies de l'activitat. Com a norma general, es busquen llocs que, a més de tenir interès des del punt de vista turístic o cultural, es trobin a una distància raonable de Barcelona, que permeti anar i tornar el mateix dia, i que siguin accessibles en transport públic, tot i que en alguna ocasió també s'ha organitzat alguna sortida en autocar.

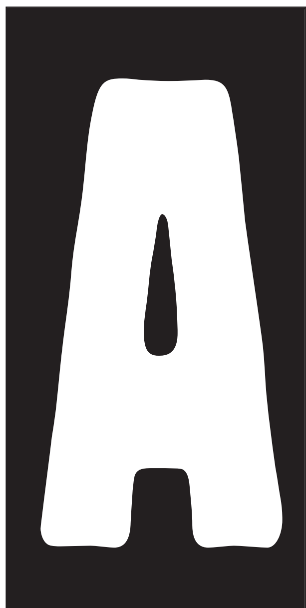
En el marc del programa de dinamització i d'intercanvi lingüístic, el Voluntariat Lingüístic de la UPF organitza, a l'inici de cada trimestre, un breu curset d'introducció a la llengua i a la societat catalanes, per tal que els estudiants d'intercanvi puguin familiaritzar-s'hi abans que comencin les activitats acadèmiques o just a l'inici d'aquestes. Paral·lelament, també s'impulsa i es dinamitza l'anomenada borsa d'intercanvi de conversa, que permet als estudiants forans aprendre català –o castellà– o perfeccionar-ne els seus coneixements, mentre que als estudiants catalans els permet aprendre o millorar els seus coneixements de més d'una dotzena de llengües estrangeres. Per poder formalitzar les parelles lingüístiques, es demana tant als estudiants d'intercanvi com als estudiants que formen part del Voluntariat Lingüístic quina és la llengua o les llengües que volen intercanviar, i aleshores, en una sessió presencial que es duu a terme a l'inici de cada trimestre, es procedeix a assignar a cadascú la seva parella. A diferència del que succeeix en altres universitats, però, a la UPF no es concedeixen crèdits per aquesta activitat, que es basa únicament, per tant, en la voluntat de les part implicades d'ensenyar la seva llengua a canvi d'aprendre la llengua de l'altre.

En definitiva, doncs, el programa de Voluntariat Lingüístic de la UPF és una eina que treballa des de l'òptica d'acostar la realitat catalana als estudiants estrangers que ens visiten, i que aprofita alhora per convertir-se en un instrument que faciliti la internacionalització dels estudiants catalans. Els resultats obtinguts i les xifres de participació assolides –amb una mitjana de més de trenta participants en cada activitat i un total aproximat de més de sis-centes parelles lingüístiques formades en els dos darrers cursos– ens animen a continuar treballant per conciliar allò global i allò local; per contribuir a fer possible, en definitiva, que la nostra universitat adquireixi un caràcter cada cop més internacional sense perdre ni la seva essència ni les seves senyes d'identitat.

Albert Servitje

Coordinador del programa de Voluntariat Lingüístic de la UPF

Jordi Pujol Nadal

AJUDA'M: UNA EXPERIÈNCIA LINGÜÍSTICA I CULTURAL EN L'ÀMBIT UNIVERSITARI

1. Presentació

Des de l'any 1998 el Gabinet de Llengua Catalana (GLC) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i el Servei de Llengües i Terminologia (SLT) de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) treballen conjuntament en el desplegament d'un programa d'acollida cultural per a estudiants de mobilitat, el programa Ajuda'm. El principal propòsit d'aquest article és divulgar aquesta experiència i, alhora, reflexionar sobre la necessitat de construir un discurs favorable a l'ús del català que estigui més en consonància amb les necessitats i interessos de l'alumnat que ve a fer una estada a les nostres universitats.

2. El context

Els serveis lingüístics universitaris sempre s'han esforçat a donar una bona acollida lingüística als estudiants de mobilitat. Així, ja fa temps que se'ls ofereix la possibilitat de seguir cursos de català gratuïts i d'accedir a tot tipus de recursos, des d'aules d'autoaprenentatge fins a vocabularis multilingües. En els darrers anys, aquesta oferta formativa en llengua catalana s'ha anat complementant de forma progressiva amb una sèrie d'activitats culturals destinades a familiaritzar els estudiants de mobilitat amb els elements socioculturals del país. Penso, per exemple, en les sessions d'introducció a la realitat catalana que tenen lloc a l'inici del curs acadèmic o en les excursions guiades que s'organitzen al llarg de tot l'any. A més, també s'ha promogut l'intercanvi cultural entre aquest col·lectiu i l'alumnat autòcton mitjançant iniciatives com el voluntariat lingüístic o els grups de conversa multilingüe. És en aquest context que, l'any 1998, va sorgir la idea de reunir en un mateix paquet els dos vessants de l'acollida, el lingüístic i el cultural. Naixia, així, el programa Ajuda'm.

3. La filosofia

La conjuminació dels dos vessants responia fonamentalment a una qüestió de tipus estratègic. S'havia constatat que la majoria d'estudiants estrangers no estaven d'entrada gaire interessats a seguir un curs de català. Els factors que expliquen aquest desinterès són diversos, però a grans trets es pot dir que l'aprenentatge de la nostra llengua no figurava entre les raons per les quals havien vingut, entre les quals sí que hi havia (i de fet hi segueix havent en molts casos), en canvi, la pràctica del castellà. El desconeixement que sovint tenien de la situació sociolingüística del país –atribuïble a certes mancances informatives que ja s'han anat corregint– tampoc no hi ajudava. Com és ben sabut, molts d'aquests estudiants arribaven aquí sense saber que el català tenia l'ús que tenia. Quan s'adonaven in situ que el retrat que se n'havien fet no coincidia amb la realitat, se sentien perduts i sovint –que no sempre– adoptaven una actitud de tancament envers la llengua i, per extensió, cultura catalanes. Val a dir, però, que de vegades també es donava la reacció contrària: la d'apuntar-se a un curs de català. Sigui com sigui, es va pensar que el fet d'unificar l'oferta cultural i l'oferta lingüística permetria superar aquestes reticències i potenciar una actitud més sensible cap a la realitat catalana. En altres paraules: es creia que els estudiants de mobilitat tindrien inicialment més interès en els aspectes culturals del programa, perquè hi veurien l'oportunitat d'obtenir beneficis personals: conèixer llocs i gent; intercanviar experiències; etc. I que, un cop establerts aquests lligams i viscudes aquestes experiències, el seu grau d'interès

no només en la llengua sinó en tots els trets que configuren la realitat sociocultural del país podia incrementar-se. A més, també es va trobar convenient elaborar un discurs sobre el fet lingüístic més d'acord amb les motivacions que en general els duien aquí i en un llenguatge més adaptat als seus referents i interessos culturals. Així, es van substituir les referències històriques i ideològiques per reflexions de tipus pragmàtic i ecolingüístic. Del que es tractava era de presentar el fet de viure en català no com una qüestió identitària sinó com un recurs i una oportunitat d'integració plena.

4. Descripció

Fins aquí hem vist quin és el context en què s'ha originat el programa Ajuda'm i quina és la filosofia que hi ha al darrere. El que farem a continuació és presentar les activitats que s'organitzen sota aquest segell. El primer que cal dir és que l'oferta està sotmesa a les particularitats específiques del destinataris i de l'entorn i varia sensiblement d'una universitat a l'altra. Així, hi ha activitats que només es fan a la UAB i, a l'inrevés, hi ha activitats que només tenen lloc a la UPC. També cal tenir en compte el caràcter canviant del projecte. Cada any es revisa la programació i s'hi solen introduir canvis en funció dels resultats obtinguts i del grau de satisfacció dels usuaris. En qualsevol cas les activitats, que són de mena diversa, es poden agrupar en tres categories: *a*) activitats lingüístiques; *b*) activitats lúdiques de sensibilització i d'interrelació sociocultural; i *c*) productes culturals. El que segueix a continuació és una llista comentada de les que s'han anat fent de manera estable en els últims anys i que són vigents aquest curs 2004-2005 (n'indiquem entre parèntesis l'autoria i, sempre que és possible, en donem una adreça web).

4.1 Activitats lingüístiques

Cursos d'iniciació (GLC-SLT). Curs per a estudiants de mobilitat interessats a adquirir un nivell bàsic de català oral i escrit que els permeti poder seguir les classes amb normalitat.

Comprensió bàsica (GLC). Curs de català per a estudiants de mobilitat que ja coneixen una llengua romànica. A partir de les semblances (morfològiques, lèxiques, sintàctiques...) existents entre les diverses llengües d'aquesta família es capacita l'alumne per a la comprensió oral.

Pràctiques d'acolliment lingüístic (GLC). Pràctiques en què un estudiant autòcton, després d'haver rebut la formació corresponent, fa un acompanyament a un estudiant de mobilitat amb la finalitat de facilitar-li la comprensió de la llengua catalana en la seva activitat acadèmica i universitària en general. Es tracta d'una iniciativa en fase de pilotatge que s'ha dut a terme per primer cop a la UAB el primer semestre del curs 2004-2005.

Grups de conversa multilingüe (SLT). Iniciativa que posa en contacte estudiants de mobilitat i estudiants autòctons per a la pràctica d'idiomes sense la intervenció d'un tècnic.

4.2 Activitats lúdiques de sensibilització i d'interrelació sociocultural

Sessions d'introducció a la realitat catalana (GLC-SLT). Sessions informatives que familiaritzen els estudiants de mobilitat amb diversos aspectes de la realitat catalana (geografia, llengua, història, art...) a partir de material pedagògic. La sessió va a càrrec d'un tècnic.

Festa de benvinguda (GLC-SLT). Activitat lúdica que fomenta la interrelació de l'estudiant de mobilitat amb l'alumnat autòcton. També promou el coneixement i experimentació d'algunes tradicions catalanes. Consta d'una mostra de cultura popular i de diverses actuacions musicals. Es tracta d'una activitat itinerant que cada any es realitza en un campus diferent a l'inici de novembre. L'organitza l'entitat Plataforma per la llengua en col·laboració amb la Universitat de Barcelona, la Universitat Pompeu Fabra, la UPC i la UAB.

Sortides culturals (GLC-SLT). Sortides d'un dia a diferents punts d'interès –geogràfic, històric, artístic...– del país sota el guiatge i acompanyament d'un tècnic. Sovint també hi participen estudiants autòctons i, en el cas de la UAB, voluntaris. Entre els llocs visitats hi ha Girona, Sitges, Montserrat, Sant Sadurní d'Anoia i Terrassa. Se sol anar-hi coincidint amb la celebració de tradicions populars com ara castellers, el carnaval o festes majors.

Voluntariat lingüístic (GLC). Iniciativa que aplega estudiants autòctons de diferents carreres que, en el seu temps lliure, col·laboren en l'acollida d'estudiants estrangers, participant en les sortides culturals i/o les pràctiques d'acolliment lingüístic. Va ser creat l'any 1996 pel GLC i, a partir d'aquí, es va estendre a altres universitats.

My Barcelona (SLT). Obra de teatre que escenifica, d'una manera divertida i distesa, les aventures d'un estudiant de mobilitat a una universitat catalana. Es va estrenar a la UPC el curs 2003-2004 i, des d'aleshores, s'ha seguit representant (amb una presència de públic notable) a l'inici de cada semestre, sempre coincidint amb l'arribada dels estudiants de mobilitat. També se n'han fet diverses representacions a la UPC.

4.3 Productes culturals

30 pistes (GLC). Guia de butxaca que informa l'estudiant de mobilitat d'alguns aspectes (hàbits moderns, costums socials, expressions populars, convencions no escrites...) que determinen en menor o major mesura el funcionament de la societat catalana en contraposició amb la d'altres països: com se saluda a una persona que s'acaba de conèixer, quan convé tractar algú de tu o de vostè, com cal actuar davant d'una invitació a sopar... S'ha editat en català, castellà (30 pistas) i anglès (30 tips). Al web de l'Intercat –portal que agrupa diversos recursos per a l'aprenentatge del català– hi ha disponible una versió en format pdf: www.intercat.gencat.es

Bcn.jove (SLT). Guia sobre Barcelona i ‹cultura catalana› pensada i adreçada, en general, a la gent jove que ve a fer una estada a la ciutat i, en especial, als estudiants de mobilitat. Té tots els continguts que se suposa que ha de tenir una obra d'aquestes característiques (art, història, música, oci...) i, alhora, inclou comentaris i reflexions més aprofundides sobre diversos aspectes de la realitat catalana (costums socials, hàbits moderns, fets tradicions populars...). S'ha editat en català, castellà (Bcn.joven) i anglès (Bcn.youth). El desembre de 2004 se'n va fer la tercera impressió, a càrrec –com totes les anteriors– de l'editorial Pòrtic. Més informació: www2.upc.es/slt/bcnjove

Where are you from? (SLT) Pàgina web que informa del règim lingüístic de les universitats catalanes en general i de la UPC en particular. Consta d'un recorregut interactiu (format per preguntes), que pretén aclarir els dubtes sociolingüístics que els estudiants de mobilitat pugin arribar a tenir. S'hi pot accedir des de www2.upc.es/slt/ajudam7where

Web (SLT-AJUDA'M).

5. Resultats, valoració i línies de futur

El nombre total d'usuaris del programa Ajuda'm durant l'any 2004 ha estat de 797 a la UAB i de 826 a la UPC. Les activitats amb un índex de participació més alt són, per aquest ordre, els cursos de català, la festa de benvinguda i les sessions d'acollida (incloent-hi l'obra de teatre My Barcelona a la UPC) i, finalment, les sortides culturals. No tenim dades que demostrin si la bona acollida que actualment tenen els cursos és en part conseqüència del canvi d'estratègia que hem adoptat, però sí que sabem que hi ha altres factors que gairebé amb tota probabilitat hi ha influït com ara la millora dels canals informatius, l'augment d'estudiants de tercer cicle o l'especialització de l'oferta. Tampoc no s'ha fet cap estudi que analitzi quin és l'efecte que les activitats culturals tenen. Això no obstant, la fidelitat de participants aconseguida (molts repeteixen) i l'interès que demostren semblen confirmar que aquesta és una bona via per intentar aconseguir el canvi de percepció a què ens referíem més amunt. En aquest sentit, no són pocs els casos d'estudiants que inicialment tendien a evitar el contacte amb la nostra llengua i que, després d'haver participat en alguna d'aquestes activitats, han anat adoptant un tarannà més obert i respectuós cap a la societat que els acull. La valoració que fem dels gairebé set anys de vida de l'Ajuda'm és força positiva, tant per la participació assolida com pel fet d'haver pogut consolidar un programa d'activitats estable, tot i l'escassetat de recursos existents. També valorem molt positivament la col·laboració que sempre hem trobat en els altres organismes universitaris que tenen competències en matèria d'acollida d'estudiants estrangers, sense l'ajuda dels quals no hauria estat possible realitzar aquesta empresa. Hi ha, però, algunes mancances encara no resoltes del tot a les quals voldríem dedicar més atenció en un futur immediat. D'una banda, cal millorar els canals de difusió a través dels quals es presenta el programa, encara no suficientment conegut. De l'altra, la participació en les activitats de l'alumnat autòcton, tot i haver experimentat un cert creixement, no acaba de ser la que voldríem. Finalment, és probable que calgui reajustar la imatge programa per adaptar-la més als referents i interessos dels destinataris i perquè tingui un format menys institucional.

* A la UAB, a més dels que participen en l'Ajuda'm hi ha un nombre important d'estudiants de mobilitat que fan formació en llengua catalana en el Servei d'Idiomes Moderns. L'any 2004, per exemple, van passar-hi 541 persones.

Jordi Pujol Nadal

Tècnic del Gabinet
de Llengua Catalana
de la UAB i del Servei de
Llengües i Terminologia
de la UPC

Servei Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears

ALUMNAT FORÀ I LLENGUA CATALANA A LA UI

Per tal de situar-nos, cal tenir en compte que la Universitat de les Illes Balears (UIB) té enguany 14.193 alumnes propis i 148 de fora (entre Erasmus, SICUE-Sèneca, convenis bilaterals i visitants). Per tant, un 1 per cent d'alumnat és forà (dels quals 32 provenen d'Alemanya, 19 d'Itàlia i 73 de l'Estat espanyol). Podria semblar que aquest percentatge ha de tenir poca incidència, però no és així ni administrativament ni, sobretot, des d'un punt de vista qualitatiu de la llengua.

S'ha de tenir en compte, que, a pesar de la informació personal que se'ls envia abans d'arribar a la UIB, on s'exposa clarament que l'ús del català a la docència es troba en una mica més del 50 per cent de mitjana (en alguns estudis més i en d'altres menys), situació que també se'ls explica en l'acte de benvinguda, molt pocs d'aquests alumnes visitants són plenament conscients del que això significa fins que comencen a rebre classes en català.

Costa molt fer entendre que la situació lingüística a la UIB és diferent del que s'imaginaven. Els prejudicis lingüístics o el desconeixement de la pluralitat lingüística a l'Estat espanyol, i en el cas concret del català a les Illes Balears, és molt gran. Això té com a conseqüència que al curs inicial que se'ls ofereix gratuïtament, enguany s'hi ha matriculat una vintena de persones. Alguns anys han arribat estudiants amb algun coneixement previ de l'idioma; en aquest cas se'ls organitzen cursos d'adaptació al seu nivell. Però el més habitual és que, tot i que alguns parteixen amb uns coneixements mínims de la nostra realitat sociolingüística, la majoria arriben amb el prejudici de pensar o de suposar que el català no té un ús tan real i oficial a la Universitat.

Aquests estudiants forans (de setze nacionalitats distintes), amb coneixements molt mínims o nuls de llengua catalana, i que es reparteixen en més de vint estudis (diferents classes, diferents nivells...), a vegades esperen i demanen (si no exigeixen) que se'ls imparteixin les classes en espanyol, la qual cosa produeix distorsions si el professor arriba a canviar de llengua, o no té ben present que el català és la primera llengua institucional de la UIB, tal com diuen el Reglament d'ús intern i normalització del català i els Estatuts. Una de les tasques del Servei Lingüístic i del Vicerectorat d'Estudiants és anar arbitrant actuacions (com es pot arribar a tenir coneixements previs de català o recomanacions i oferiment de formació lingüística al professorat), que aturin l'efecte negatiu sobre l'ús del català que aquesta situació provoca, tal com s'estableix en el Pla lingüístic de la UIB.

Per mirar de pal·liar aquesta situació, des del Servei Lingüístic i el Servei de Relacions Internacionals no ens cansam de donar als alumnes visitants informació, tant escrita com oral, sobre la realitat del català a la UIB, i posam a la seva disposició instruments com el Voluntariat Lingüístic, i l'actuació concreta anomenada «atenció i acollida d'estudiants i docents procedents de fora de l'àmbit lingüístic del català», que els acompanyen en els primers contactes amb la llengua catalana; i també la Borsa d'Intercanvi Lingüístic (BIL), que serveix també perquè els nostres alum-

nes practiquin llengües estrangeres, al mateix temps que fomenta la convivència.

Ara bé, els efectes d'aquestes actuacions demostren que el problema és més global, i que es necessiten, per tant, actuacions conjuntes i coordinades de tots els nivells socials, administratius, educatius i polítics, que van des del tècnic o professor fins a arribar a les més altes institucions europees, i més en un futur tan pròxim en què la implantació de l'espai europeu d'ensenyament superior requerirà intervencions decidides per fer que la llengua catalana tingui la presència i l'ús que li pertoca.

Servei Lingüístic
de la Universitat
de les Illes Balears

lluís Ballester Baiges

EL LLATZERET DEL PORT DE TARRAGON

A l'edat mitjana s'anomenava «llatzerets» als hospitals destinats als malalts de lepra, també dits de Sant Llàtzer. L'Ordre Hospitalària de Sant Llàtzer de Jerusalem va crear uns establiments sanitaris per a leprosos o llatzerats, en nombre aproximat de tres mil, que contribuïren a reduir la velocitat de propagació de la malaltia. Des de finals del segle XVIII, ja es considerava els llatzerets situats als ports marítims, fronteres i controls de camins i carreteres, com a llocs per controlar l'estat de salut de les persones i observar la integritat de les mercaderies. Ambdues activitats tenien la finalitat de prevenir als ciutadans de les epidèmies, tan habituals en aquells temps. Les muralles i les portes de les ciutats eren una important barrera preventiva, on es vigilava amb molta cura l'entrada de persones o mercaderies. Era imprescindible la possessió i presentació dels guiatges o butlletes de sanitat perquè s'autoritzés l'entrada a la ciutat.

Des d'un punt de vista eminentment mèdic, els llatzerets es consideren els primers establiments sanitaris, on es practicava una assistència professional i a més una activitat preventiva i higiènica.

Els llatzerets marítims, que és el cas que aquí ens ocupa, sempre han estat una dependència de Sanitat Exterior. Tenint en compte el caràcter assistencial abans esmentat, no és estrany que es pensés que podia ser un lloc contaminat, i, per tant, era obligat que estigués ubicat als afores o extramurs de les ciutats.

Les funcions del personal sanitari responsable de l'establiment consistien a visitar els vaixells arribats a port, veure el quadern de bitàcola per conèixer les incidències esdevingudes durant la navegació, preguntar per l'estat de salut dels tripulants i passatgers, a més de valorar les mercaderies transportades i les condicions físiques i higièniques de les diverses dependències.

El 8 de desembre de 1800, per reial decret, el port de Tarragona va ésser habilitat per a embarcar i despatxar vaixells a escala internacional, provinents de tot arreu, però en particular de les Amèriques. El Sr. Juan Smith, brigadier i enginyer a la vegada que director de la Junta d'Obres del Port, va preveure que el port podria rebre embarcacions de molt diverses nacionalitats i que, per tant, necessitava un edifici on les tripulacions i les mercaderies poguessin guardar les quarantenes, d'acord amb les ordenances de Sanitat. Efectivament, es va proveir el necessari per construir un llatzeret en un lloc adient, amb les normes adequades per dipositar i purgar els efectes que necessitessin d'alguna precaució.[1]

En el programa de les obres de prolongació del moll de llevant del port, un dels primers equipaments portuaris fou l'edifici de les Oficines de Sanitat –lloc on hi havia els despatxos del metge i l'ajudant– i de Capitania del Port, situat al començament –i a resguard– del moll de llevant. En una Memòria del port de Tarragona de 1828 ja es manifesta l'existència d'«*…una hermosa casa de sillería, para oficinas de Sanidad y Capitanía del puerto*».[2] FIGURA A

Figura A.

El segon pas fou proporcionar aigua potable, mitjançant la construcció d'unes fonts i embassaments suficients per cobrir les necessitats dels vaixells que amarraven al port. També en referència amb el subministrament d'aigua, en una Memòria del port de 1821 es diu:

«Fue decisiva la actitud del Arzobispo de Tarragona Sr. Romualdo Mon y Velarde, quien deseoso de tomar parte en el fomento de la obra del puerto, convino gustoso en ceder aquella cantidad de agua precisa para las necesidades diarias de las embarcaciones surtas en el puerto y para las aguadas de largas navegaciones».[3]

La primera cita bibliogràfica relativa al Llatzeret del Port de Tarragona correspon a 1802, i consisteix en una enumeració d'algunes de les obres més importants: «*...la dotación de agua necesaria al puerto para los buques, cedida por el Arzobispo Romualdo Mon y Velarde, la construcción y colocación del faro, la impresión del plano del puerto en los boletos de Sanidad y la edificación de la Capitanía y el Lazareto, constando que a fines de 1806 lo invertido en las obras ascendía a más de once millones de reales*».[4]

Quant a l'activitat del Llatzeret, en tenim notícies a partir del 1826.

«*La observación sanitaria de las embarcaciones se hace en el extremo del muelle con comodidad y exactitud y en la playa al exterior del extremo de la población hay una casa para expurgo de efectos contumaces y observación de personas con las correspondientes seguridades*».[5]

«*Para la Capitanía del Puerto, su oficina y la de Sanidad, hay un hermoso edificio de sillería. Igualmente se vé un Lazareto con todos los adherentes para espurgo de efectos contaminados y observación de las personas que por las leyes sanitarias estén sujetas a sufrirla en él, hasta cumplir la cuarentena u observación que la Junta les haya impuesto*».[6]

Figura B

El primer plànol en què hem pogut documentar l'existència del Llatzeret correspon a l'any 1827.[7] Figura B

L'activitat econòmica del dia a dia de la Junta d'Obres se suportava amb els impostos i cànons legalment existents, d'acord amb el tràfic portuari. Durant els últims anys, però, havien resultat insuficients per dur a terme els projectes de construcció de les noves edificacions i de l'ampliació del port. Una solució parcial va ésser sol·licitar crèdits a l'Ajuntament, però, com que l'activitat portuària no augmentava, no s'aconseguia equilibrar els costos d'aquelles obres.

És a partir de 1835 quan la Junta d'Obres del Port passa a ser competència del Ministeri de Foment, és a dir, és suprimida com a tal, i les seves funcions, les assumeixen el Govern Civil i la Diputació. D'una banda, és possible que aquesta decisió es prengués tenint en compte que es començava a debatre si seria realment útil en el futur seguir considerant Tarragona com una «plaça militar», i, per tant, es feia previsible l'enderrocament de la cortina de defensa de mar, i d'altra banda, el desig de tenir obert el port a la forta empenta de les activitats comercials de la ciutat, que cada dia representaven una major força política i econòmica.

El 1836 es produeix el primer escrit oficial en què es menciona el Llatzeret. És un text de contingut preventiu militar, atès que aquest establiment, en estar unit al baluard de Sant Carles, és considerat com un punt de referència de les estructures de defensa del port i, per tant, de la ciutat. Figura C

«*El Gobierno militar político y Comandancia general notifican al Director de Obras del puerto la necesidad de proteger la cortina de defensas, desde el Lazareto hasta el Presidio y nombran al Sr. Criviller, como encargado de la fortificación de la plaza, a fin de que inmediatamente se pongan en marcha los trabajos, incluso aprovechando los días festivos*».[8]

A partir d'aquest moment, l'activitat i les vicissituds del Llatzeret passen a dependre de la Junta Provincial de Sanitat, de la qual era dipositari el Sr. José Antonio Castellarnau Balsells. En aquest temps es duen a terme diverses actuacions.

«*Deben formar parte (presupuestaria) en la fecha, las obras de habilitación del morbero (funcionario municipal encargado de vigilar la entrada y propagación de enfermedades infecciosas) del lazareto y además anexar a ésta, que cuidarán del edificio que se construyó antes del cólera los Srs. Martí y Ruiz*».[9]

Entre els anys 1837 i 1842 es troben tot un seguit de lliuraments que posen de manifest la vida del Llatzeret:

«José Carreras. Fuster. Llatzeret –1837: 105 rals de billó

Pedro Panasachs, esterero. Casa Sanitat –1837: 75 rals

Al arquitecto José Batet por obras y pared maestra en el edificio Lazareto de esta capital –1841: 2540 r.[10]

Al impresor de Barcelona J. C. Monfort por la impresión de mil Boletos de Sanidad para pasajeros –1838: 480 r.

Al Sr. Tomás Pamies por su haber de guarda del Lazareto durante el mes de Enero –1838: 60 r

A D. Antonio Puigrrubí por la impresión de 2000 patentes y boletas de Sanidad –1838: 80 r.

A D. Francisco Domingo, farmacéutico por las fumigaciones realizadas –1838: 292 r.

A D. Miguel Puigrrubí, impresor, por 2000 ejemplares de Boletas de Sanidad para pasajeros –1838: 186 r.

A José Criviller, para materiales y jornales por obras en el lazareto –1838: 1006 r.

A D. Antonio Puigrrubí por 3000 boletas de Sanidad para pasajeros y 300 para patrones –1839: 360 r.

Al colchonero Antonio Rossiñol por trabajos de su oficio en lazareto –1840: 77 r.

A Tomas Pamies por importe de obras blanqueo de blanqueo en lazareto –1840: 102 r.

A José Chiviller por varias obras hechas en el *Lazareto por cuenta de la Junta de Sanidad:* 1257 r.[11]

Gastos extraordinarios

Pagado a Mariano Rosell, albañil por las obras hechas en el lazareto, en reparación de los daños causados en la avenida del río Francolí, en virtud de libramiento por la Junta Provincial de Sanidad de Tarragona –1851: 703 r.»[12]

L'activitat dels metges de visitar els vaixells consistia que una vegada havien valorat si hi havia problemes relacionats amb l'estat sanitari, tenien l'obligació d'omplir una patent o butlleta de Sanitat Marítima. Aquest document era com una salvaguarda que informava si a partir de la data, les persones, els vaixells o les mercaderies es podien considerar de lliure circulació. La recaptació feta per patents i butlletes, durant els anys 1838, 1839 i 1840, controlada per l'escrivent de Sanitat Sr. Pablo Malet, dóna una orientació de l'activitat dels serveis mèdics:

L'any 1838: 15.817 rals de billó

L'any 1839: 18.479 rals

L'any 1840: 12.344 rals[13]

El primer plànol tècnic de l'edifici del Llazeret és de l'any 1841 i es troba adjunt a un escrit de 27 de desembre de 1869, firmat per l'enginyer hidràulic D. Ciríaco de Muller, en què la Junta d'Obres del Port es queixa a Obres Públiques perquè la línia del ferrocarril de València està envaint terrenys que pertanyen al Llatzeret.[14]

D'acord amb aquest plànol ja es poden apreciar les diverses dependències que el formen. Aquesta edificació està situada a la platja interna del port, a l'extrem més allunyat de la Comandància i Casa de Sanitat. Per la part que comunicava amb la ciutat estava unit a una torre i una cortina, edificacions residuals del baluard de *San Carlos.* Disposava d'un embarcador, i l'edifici estava format per quatre departaments funcionalment connectats. FIGURA D

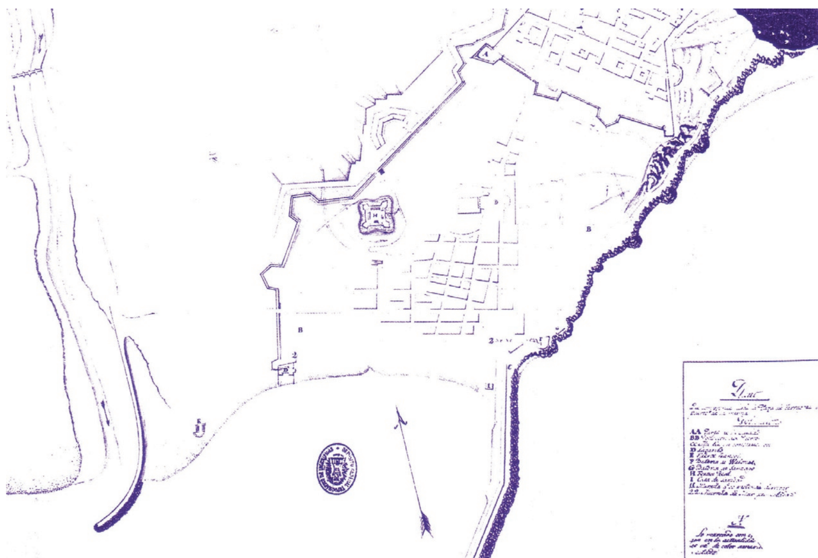

Figura C.

La primera referència en l'àmbit nacional de l'eficàcia organitzativa del port de Tarragona pel que fa a prestacions sanitàries es troba en una reglamentació datada el 1851.

«Los buques procedentes de lugares que se acepte la existencia de Fiebre Amarilla, podrán ser controlados en los siguientes puertos: Barcelona, ***Tarragona****, Mahón, Palma, Valencia, Alicante, Cartagena, Almería, Málaga, Cádiz, Vigo, Coruña, Gijón, Bilbao y Santander. Los Gobernadores cuidarán de que se ejecute la R.O. de 15 Noviembre-1848».*[15]

És arran de la publicació de la Llei de sanitat, de 28 de novembre de 1855, quan queden ben definits els extrems pels quals s'hau-

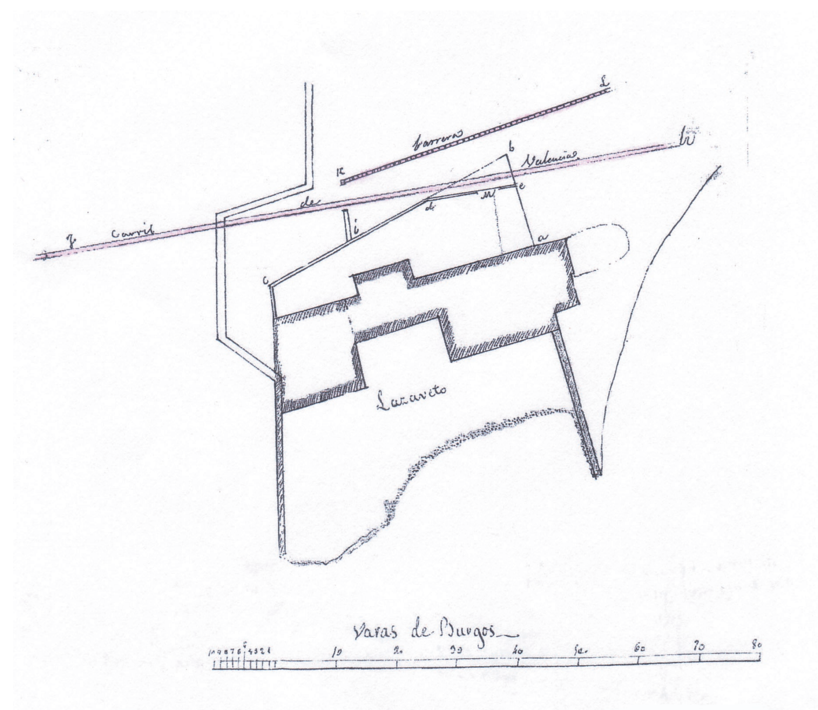

Figura D.

rà de regir la Sanitat, en termes generals, i, per tant, també la Sanitat Marítima.

Es classifiquen els ports d'Espanya tenint en compte la seva importància mercantil i, consegüentment, sanitària, en ports de primera, segona i tercera classe.

Les patents i butlletes de sanitat que s'expedeixen una vegada feta la valoració de l'estat de salubritat del vaixell, tripulants i passatgers són de dos classes, «*limpia*» i «*sucia*». Exceptuant cabotatge, xalupes de Marina i pescadors, tots els vaixells han de presentar la seva patent obligatòriament.

Es visiten i es fa un reconeixement a tots els vaixells que arriben a port, de tal manera que sense aquest requisit previ no se'ls permet ni amarrar, ni que cap persona ni mercaderia sigui desembarcada.

Els llatzerets es classifiquen en «bruts» i «d'observació».

Quan cal, es realitzen quarantenes en els departaments dels llatzerets, on també es du a terme l'expurgació de les mercaderies.

De tota aquesta activitat, imprescindible per al control sanitari dels vaixells, mercaderies i persones, s'exigeixen uns drets sanitaris, d'acord amb les tarifes que es publiquen a l'annex 2 d'aquesta Llei.

Amb la finalitat de posar en marxa les directrius de la Llei de 1855 i tenint sempre en compte les possibles noves epidèmies de còlera, la Direcció General d'Establiments Penals, Beneficència i Sanitat proposa, a reial aprovació, establir alguns llatzerets d'observació amb caràcter provisional. Se sol·licita als ajuntaments i a Sanitat Marítima la formació d'expedients a fi de poder ser classificats i oficialitzats.

L'any 1859, el director general d'Obres Públiques traslladà un escrit a la Junta d'Obres del Port, en què demana que se senyalin les zones necessàries per als serveis del moll. En resposta s'envia un plànol del port, amb les propostes de la Junta que afecten els edificis existents i amb l'ampliació que convindria donar al moll per la part de terra; tant per a la neteja i draga com per poder assignar un embarcador per a les barques dels pescadors. També es recorda la necessitat d'enderrocar les casetes que resten a la platja de Marina i a la vegada fer desaparèixer el fortí del Francolí i l'edifici conegut com el Llatzeret. Es justifica així: «*…tanto por hallarse comprendido (el Lazareto) dentro de la zona que ahora se marca, cuanto por que no satisface actualmente al objeto para el que se construyó. Además su situación es inconveniente y sería más oportuno si se situara en el arranque del contramuelle, más apartado de la población y con otras dimensiones que satisfagan convenientemente a todas las necesidades que surgen en este puerto cada día más frecuentado por toda clase de embarcaciones.*»[16] FIGURA E

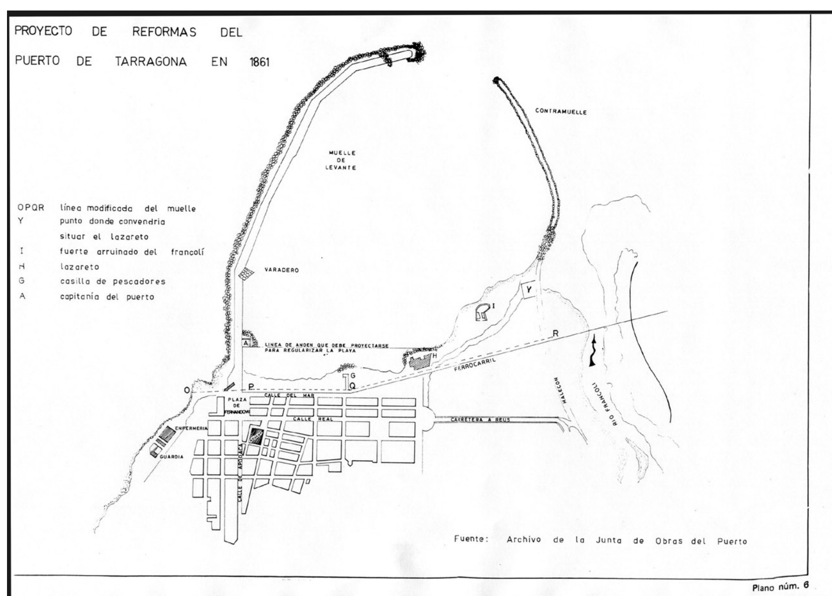
Un altre greu problema que influirà en el futur del Llatzeret serà la construcció de les vies del ferrocarril de Reus i de València. És a partir de 1853 quan s'aprova la concessió de les obres del ferrocarril. S'enderroca la cortina de defensa de la platja i es fan obres a la part de darrere del Llatzeret. Sens dubte això provoca una més fàcil comunicació amb la ciutat, una cosa que en principi va en contra del concepte assistencial de l'establiment que per llei ha d'estar aïllat i als afores del nucli urbà.

Cinc anys més tard, el 1858, el Govern es justifica considerant, que a causa de l'escàs rendiment dels drets de sanitat marítima en els últims anys, és impossible d'establir adequadament els llatzerets segons les exigències de la Llei de sanitat. El Ministeri de Governació en aquest moment creu que és millor esperar que els recursos del ram puguin ser suficients per al manteniment d'aquests establiments. El R. D. de 6 de juny de 1860 complica encara més aquesta situació, en particular en allò referent a les possibilitats del funcionament del centre.[17]

Aquest Reial Decret classifica els ports de la península en tres categories: primera, segona i tercera classe. El port de Tarragona s'inclou en la segona. El problema que això comporta és que es decideix que sols els de primera classe disposaran d'un llatzeret d'observació i es deixa a Tarragona amb la impossibilitat d'atendre els vaixells a què s'havia de practicar quarantena d'observació; atribut i dret que havia exercit des de temps remots.

Al *Diario de Tarragona* de 29 de maig de 1862, els comerciants critiquen aquest decret considerant que els legisladors solament es van fixar en la importància mercantil del moment i no van tenir en compte l'evolució de les contractacions i del nombre d'operacions en el comerç marítim; que en el cas de

Figura E.

Tarragona havia crescut molt. El perjudici econòmic que comportaven les limitacions del control d'observació en el tràfec portuari era ben palès.

Un exemple d'això és el que es transcriu al *Diario de Tarragona* en els següents termes:

«*...todo capitán que se halla en puerto declarado por la ley de Sanidad infestado de epidemia, o cuando menos de estado sanitario dudoso, nunca admitirá cargamento en su buque, para transportarlo a Tarragona; por razón de los cuantiosos gastos que sabe ha de tener, debiendo primero pasar a Barcelona o Valencia, para sufrir en estos puertos, los días de cuarentena de observación a la que sabe esta sujeto. Por tanto se propone que la Junta de Comercio, la de Sanidad y la Autoridad civil soliciten a la Asamblea de la Nación, mediante sus diputados, una resolución favorable*».[18]

El 6 de juny de 1866 el *Diario de Tarragona* dóna a conèixer la notícia de la rehabilitació del port per fer quarantenes. «*Tenemos entendido que el Gobierno accediendo a lo solicitado por la sección de Comercio e Industria, y reproducido en Noviembre de 1865 así como lo expuesto a la Junta provincial de Sanidad, ha habilitado nuestro puerto para hacer las cuarentenas de observación de los buques procedentes de puntos comprometidos de Cólera, por que sabido es que los salidos de puertos infestados deben ser tratados como sucios y por consiguiente despedidos para los Lazaretos de Mahón y Vigo y Tambo en Pontevedra*».

Entre 1860 i 1866 el Llatzeret resta inoperant i sense manteniment, raó per la qual l'edifici i les dependències es deterioren, fins al punt que l'Ajuntament, en ser consultat sobre la necessitat de reinstal·lar i actualitzar el Llatzeret del port i tenint en compte l'estat de l'edifici i les pressions del Govern per evitar l'aparició de noves epidèmies de còlera, considera: «*...lejos de favorecer los intereses generales del vecindario, los lastimaría. El cuerpo municipal interpretando fielmente los deseos de los administrados ha acordado, que por ningún estilo y bajo ningún concepto puede aceptarse la idea de colocar en el puerto de esta ciudad un Lazareto de observación*».[19]

Ja al desembre de 1859, per poder eixamplar el moll i permetre l'edificació de noves dependències, la Junta d'Obres del Port considera el mal estat de l'edifici sanitari i sol·licita el seu trasllat al contramoll i, segurament com conseqüència de la inactivitat que l'ha caracteritzat durant sis anys, és l'Ajuntament el que es permet aconsellar de nou la desaparició del Llatzeret. Aquesta actitud és difícilment comprensible, tenint en compte les continues alarmes de epidèmies.

No serà fins a 1867, moment en què s'aprovaran els reglaments generals en matèria de sanitat marítima, que el port de Tarragona serà acceptat com a de segona classe, cosa que l'habilita per realitzar funcions d'observació en els vaixells. «*Se consideran habilitados como Lazaretos de Observación para que en ellos se puedan practicar las cuarentenas de tres días a los buques procedentes de puntos sospechosos o comprometidos...*»[20]

Per l'adequat funcionament de tots els ports de segona classe es va assignar una relació de personal facultatiu i de serveis amb els corresponents sous:

Un director, metge primer de visita a vaixells: 800 escuts

Un metge segon: 400 escuts

Un secretari: 600 Escuts

Un oficial auxiliar: 400 Escuts

Un intèrpret: 400 Escuts

També es té molt present la necessitat de tenir un farmacèutic per a la pràctica de les fumigacions, tant dels vaixells com dels viatgers i tripulants.

La realitat és que el deteriorament del Llatzeret del port, accentuat per la inactivitat dels últims anys, accelerarà el final del centre. A les acaballes de l'any 1870 i com a conseqüència de l'aparició de l'epidèmia de la febre groga, les autoritats municipals do-

Figura F.

Puerto de Tarragona

Hoja 1ª

Zona de Tinglados

Calle del Mar

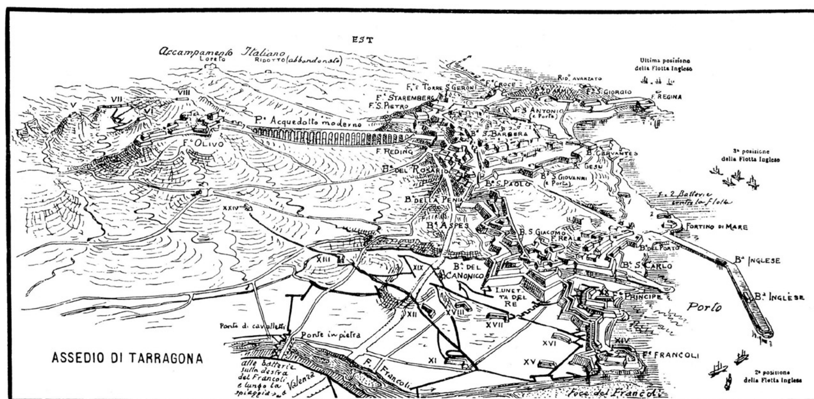
Calle del Leon

Calle Real

Plaza Olozaga

Barrio de San Pedro

Rio Francolí

Plano del Sitio de Tarragona 1809 - Rivista di Artiglieria e Genio

Figura G.

nen normes d'actuació a la ciutadania i a la vegada estimulen els llatzerets, tant marítims com interiors, perquè estiguin preparats per assistir els possibles malalts.

El governador estableix el llatzeret de la Savinosa per a les procedències de llevant, el llatzeret marítim i l'hospital provisional.[21] El 30 de setembre de 1870 l'Ajuntament i el governador lloguen per 2.000 rals mensuals una part dels «Camps de Recreo» com a hospital provisional.

El director de Sanitat Marítima, D. Raimundo Alfonso, l'any 1874, es queixa de l'existència d'unes barraques enganxades a l'edifici del Llatzeret, que estan plenes d'immundícia, cuiros en putrefacció abandonats i escombraries, i sol·licita la neteja de la zona i l'enderrocament de les barraques. El governador disposa que «*…se ha acordado circular las órdenes para el derribo inmediato de las barracas existentes pegadas en el muro oeste del Lazareto marítimo*».[22]

Un altre exemple de l'abandonament en què es troba l'establiment, l'explica de nou el director especial de Sanitat Marítima, «*… reclamando la reconstrucción de una pared o muro de sostenimiento de la rampa construida por el municipio en el interior del edificio del lazareto, para subir al puente anexo al mismo, cuyo muro fue derribado en parte por el efecto de la fuerte avenida que en la noche del 23 de Septiembre de 1874 experimentó el Francolí*».[23] Com a conseqüència d'aquesta sol·licitud es demana la col·laboració de l'arquitecte Ramon Salas i Ricomà, perquè confeccioni un pressupost per arranjar les destrosses produïdes en l'edifici del Llatzeret per la riuada de 1874. «*… por arreglo pared de mampostería, relleno de tierra de un hoyo, construir un paso para subir al fuerte del Lazareto, escalera de subir a la azotea, arreglo de tejados, dos marcos de ventanas y recomposición de la bomba para extraer agua del pozo. Importe de las obras 461 pesetas.*»[24]

Els locals devien quedar en molt mal estat, cosa que explicaria que, havent-se fundat el Club Nàutic de Tarragona el 1878, els socis haguessin utilitzat l'antic Llatzeret per emmagatzemar el material que restà surant a mar, procedent de les inclemències atmosfèriques. També l'aprofitaren com a Saló d'Actes i vestuari.[25]

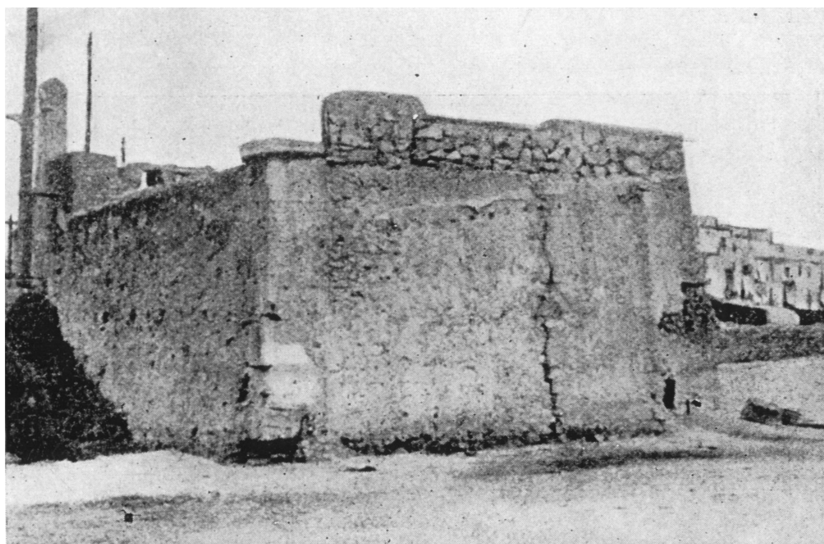
Els veïns de la població de la Marina i del barri de pescadors, demanen un lloc adient per a l'hospitalització de possibles malalts de còlera, i diuen: «*El lazareto del puerto no reúne las condiciones indispensables para el establecimiento de pacientes coléricos, por capacidad insuficiente, condiciones higiénicas, ventilación, aislamiento de la población etc. y consideran y así lo exponen al Sr. Alcalde que dicho lazareto no reúne estas condiciones por la inmediatez al Barrio de San Pedro, a las calles bajas del Puerto y a las vías férreas.*»[26]

En la Memòria Descriptiva per a la construcció del Moll de Costa datada l'any 1883, es comença a parlar de la desaparició de l'edifici del Llatzeret: «*Existe la conveniencia de prolongar el muelle de Costa hasta el actual Lazareto, inservible ya hoy para el objeto que fue creado, y que deberá pedirse a quien corresponda, porque su terminación se halla enfrente de la magnífica calle de Jaime I, que se está abriendo junto a la muralla y puerta del Francolí y con la que es imprescindible unir al muelle con el correspondiente paso a nivel.*»[27] Figura F

Per reemplaçar les funcions del Llatzeret, l'any 1885, se sol·licita un pressupost a l'arquitecte Ramon Salas i Ricomà: «*… presupuesto para la erección de un cobertizo de 40 m. de largo por 6 m. de ancho, situado en el dique transversal del Puerto y destinado a la fumigación y ventilación de materias contumaces. Presupuesto de obra por valor de 4.996 pesetas.*»[28]

En la Memòria de la Junta d'Obres del Port de 1884-1885, en el capítol d'obres realitzades es pot llegir: «*Tinglado construido cerca del morro del dique transversal para la práctica de fumigaciones y depósito de materias contumaces. Un tinglado de 24 m. de longitud por 6 m. de latitud, con pies derechos de*

Figura H.

hierro, de ángulo y cubierto de madera forrada de cinc. Una tercera parte de este tinglado se ha cerrado con paredes de madera, en las que se han colocado cinco ventanas y la puerta de comunicación con el tinglado.»[29]

La Junta d'Obres del Port, el 1887 sol·licita al governador que li cedeixin els terrenys de l'edifici del Llatzeret situat entre el límit del Moll de Costa i el barri del Serrallo, ja que no te raó de ser ni aplicació específica i atenent a la seva situació i les condicions de ruïna en què es troba. Per altra part és un obstacle per a la prolongació del carrer de Jaume I, que ha de comunicar el barri de la Marina i la ciutat amb el port, salvant les vies del ferrocarril.

El governador civil trasllada un escrit de la Direcció General de Sanitat en què indica «*...se proceda a la tasación de dicho edificio y terreno que ocupa en relación con el valor actual.*»[30]

És certament curiosa la falta de fotografies que permetin localitzar l'edifici dintre dels terrenys portuaris, sols s'acceptava com a Llatzeret, en algunes publicacions, la imatge d'una torre, d'antiga construcció, que més aviat semblen restes d'algun baluard de defensa de la ciutat.

He pogut recuperar tres taxacions de l'establiment. Una feta per l'arquitecte provincial Francisco Barba, un altra per l'arquitecte de Madrid, Santiago Castellanos i el darrer de l'arquitecte Ramon Salas i Ricomà.

La primera taxació la va fer per indicació del director general de Beneficència i Sanitat el Sr. Francisco Barba. És la més acurada de les tres i inclou la situació dels terrenys dintre del port.

Fa una descripció dels quatre edificis, amb una valoració econòmica, i donant els preus de renda i venda de cadascun d'ells. Segons l'arquitecte Sr. Barba el valor total del Llatzeret en l'estat actual és de vint mil duescentes setanta-sis pessetes amb catorze cèntims. (20.276,14 pessetes).

En la descripció dels edificis, dóna dades molt útils com són la superfície en metres quadrats i l'alçada dels pisos. Indica també els gruixos dels sostres, les característiques de la façana i s'atreveix a comentar la possible utilitat de les habitacions. Contínuament, acota el text amb un bon nombre de plànols, seccions i fulls. Documentació gràfica que no es troba adjunta a la taxació.[31]

No sé explicar els motius que duen a la Direcció General de Beneficència i Sanitat a una nova valoració per part de l'arquitecte de la mateixa Direcció de Sanitat, Santiago Castellanos, suposo que es devien a un desacord econòmic. L'actuació està datada el 12 de novembre de 1890 i arriba a la conclusió que el valor en renda i venda resulta sensiblement superior, en deu mil pessetes, a les xifres donades per l'arquitecte provincial Sr. Barba. Tampoc en aquest document es troba cap plànol, malgrat donar dades de superfície en metres quadrats. La quantitat total és de trenta-dos mil nou-centes vuitanta pessetes amb dos cèntims (32.980,02 pessetes).

Per últim i per indicació de la Delegació d'Hisenda de la província, es designa a l'arquitecte Ramon Salas i Ricomà, en data 20 de maig de 1893, perquè faci un amidament i apreuament de l'edifici anomenat Llatzeret, atesa la sol·licitud que fa la Junta d'Obres del Port per poder prolongar el carrer de Jaume I fins dintre al port. El preu final donat per el Sr. Salas és de dotze mil setcentes set pessetes i setze cèntims (12.707,16 pessetes). En aquesta documentació es troba el primer plànol a escala, dels quatre edificis o compartiments que constitueixen l'establiment.[32]

Es pot veure clarament l'existència d'una superfície quadrada, a l'angle superior esquerre que, al meu entendre, es correspon amb les restes de l'antic fortí o bateria de *San Carlos*, edificació citada més amunt. FIGURES G I H

Posteriorment, he localitzat un segon plànol, molt més detallat quant a l'amidament de l'àrea de l'edifici.[33] Ambdós plànols estan fets pel Sr. Salas i Ricomà. FIGURA I

En aquest moment, doncs, disposava per una part, de la descripció en superfície, alçada i característiques de la façana procedents de la taxació de l'arquitecte Sr. Barba i per una altra, d'un plànol superficial fet a escala. Partint d'aquests documents, vaig acudir a la tecnologia per poder obtenir una imatge virtual de la edificació. FIGURA J I K

He d'agrair a l'arquitecte tècnic Sr. Josep Ramon Agustin Salort, l'interès personal i la

Figura I.

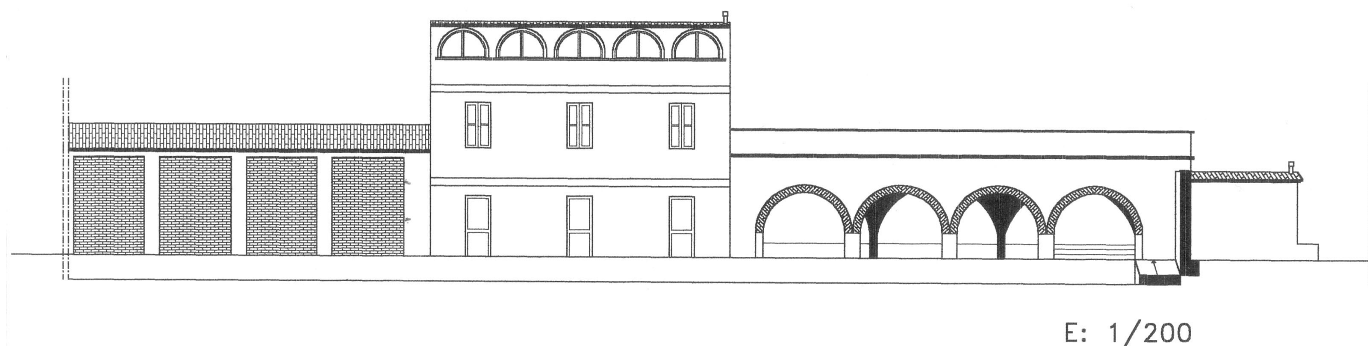

Figura J.

professionalitat emprada amb la tasca d'integració de les dades, que donen com a fruit, un esquema de la façana dels edificis.

És curiós com en conèixer la imatge d'aquest establiment sanitari, malgrat ser virtual, em va ésser molt fàcil trobar en una publicació del Port de Tarragona,[34] una vista de la ciutat de 1871, en què, a criteri meu, es pot identificar el Llatzeret com un edifici blanc situat a l'esquerre de la imatge. Aquesta vista correspon a un gravat de la *«Proclamación como Hijo adoptivo de esta Ciudad, al Exmo. Sr. D. Mariano Rius Montaner, Conde de Rius»* datat a Tarragona el 4 d'octubre de 1871.[35] FIGURA L

Al marge de les importants diferències en el preus donats en cadascuna de les tres taxacions, els terrenys i edificacions del Llatzeret van quedar definitivament adjudicades a la Junta d'Obres del Port mitjançant una escriptura amb el notari Simón Gramunt y Juer de «*Venta y cesión del edificio situado en esta capital conocido por el Lazareto, otorgada per el Sr. Administrador de Hacienda de la provincia en nombre y representación del Estado, a favor de la Junta de Obras del Puerto de Tarragona por el precio de 32.990 pesetas y 80 céntimos en fecha de 10 Abril 1894*».[36]

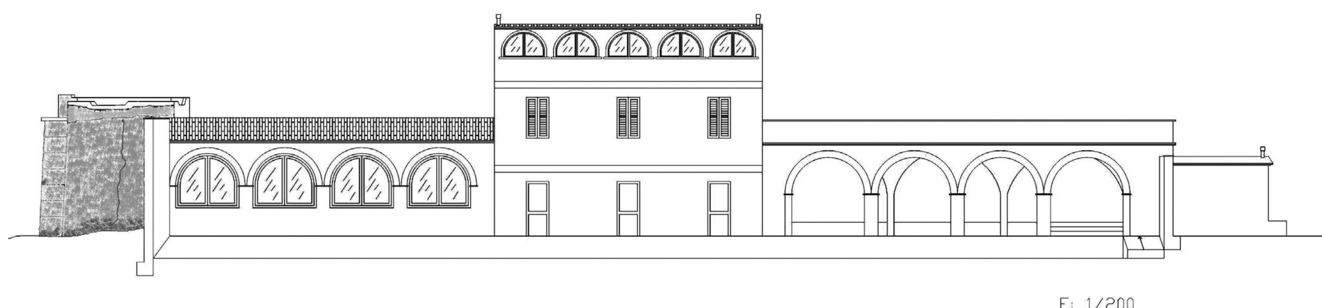
Durant algun temps les mercaderies eren controlades i deixades en quarantena, en el cobert edificat en el moll transversal, fins que l'any 1909 es projecta la construcció d'una Estació Sanitària, que s'acabà de construir el 1916. Aquesta estació es va edificar a l'escullera del moll de llevant.[37]

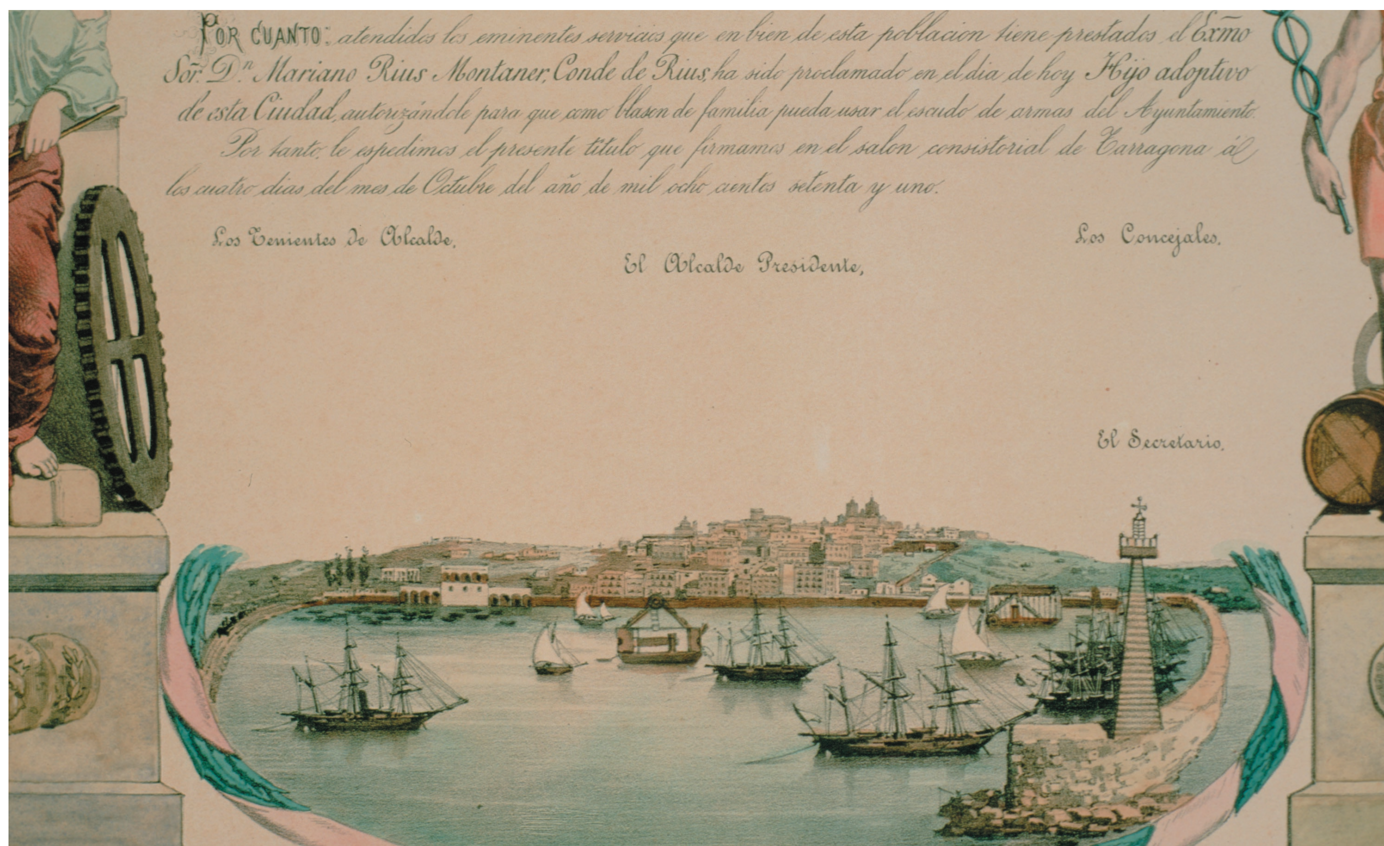
LLUÍS BALLESTER BAIGES

Notes

1. ACPT. Memòria sobre els actes més importants de la J. O. del P. de Tarragona. 1883. Resum històric.
2. ACPT. Fons de la Junta Protectora de les Obres del Port de Tarragona (JPOPT). Sig. 164 (7.1). 1828.
3. ACPT. Fons de la JPOPT. Sig. 164 (3.2) Memòria, 1de setembre de 1821.
4. MORERA Y LLAURADÓ, E. *El puerto de Tarragona.* 1910. Tarragona: F. Sugrañes.
5. ACPT. Bellido, Saturnino: «Memoria de la Junta 1871–1883». Resum històric.
6. RUIZ, J. CAÑELLAS, S. *Descripción geográfica, estadística e itineraria; que acompaña al mapa específico de la provincia de Tarragona.* 1846. Tarragona: Imprenta J. A. Nel·lo (pàg. 35).
7. ACPT. Plànol de la ciutat de Tarragona, 1827.

Figura K.

8. ACPT. Fons de la JPOPT. Sig. 161. (15.3.2). 26 de setembre de 1836.
9. AHT. Fons Castellarnau. Sig. 29. 1836.
10. AHT. Fons Castellarnau. Lliuraments. Sig. 289. 1837–1849.
11. AHT. Fons Castellarnau. Lliuraments. Sig. 359. 1837–1841.
12. AHT. Fons Castellarnau. Lliuraments. Sig. 290, n. 226. 1842.
13. AHT. Fons Castellarnau. Lliuraments. 1838–1840.
14. ACPT. Fons de la JPOPT. Sig. 163 (16.3.5). 27 de desembre de1869.
15. AHDT. *Colección legislativa. Gazeta de Madrid* (6297). 10 d'octubre de 1851.
16. ACPT. Archivo Histórico Nacional. Rotlle 1, exp. 7, n. 551. 12 de desembre de 1859.
17. AHDT/BOT de 18 de juny de 1860 (73).
18. HMT. *Diario de Tarragona*. 29 de maig de 1862.
19. AHMT. Llegat 1866 (102). 30 de maig de 1866.
20. AHDT/ BOT de 17 d'abril de 1867 (59).
21. AHDT/ BOT de 6 de gener de 1871 (5). Acords presos per l'Ajuntament. Novembre de 1870.
22. AHMT. Llibre d'actes de 1874 (pàg. 84). 13 de març de 1874.
23. AHMT. Llibre d'actes de 1875 (pàg. 50). 3 de març de 1875.
24. AHAT. Arxiu R. Salas i Ricomà. Caixa 57, n. 698. 15 de febrer de 1875.
25. *Club Nàutic de Tarragona. Cent anys de vida esportiva i social*. 1982. Tarragona: Club Nàutic de Tarragona i Ajuntament.
26. AHMT. Llibre d'actes de 1884. 10 de juliol de 1884.
27. ACPT. Projecte Moll-Costa. Projecte 8. Sig. 579. 30 de novembre de 1883.
28. AHAT. Arxiu Salas i Ricomá. Carpeta 12, llegat XVIII. 12 de juny de 1885.
29. ACPT. Memòria de la JPOPT. 1884-1885, p. 13.
30. ACPT. Fons de la JPOPT. Sig. 3097 (11.3). Ref. 439. 18 de juny de 1889.
31. ACPT. Fons de la JPOPT. Sig. 3097. Exp. 11.3. 12 de desembre de 1889.
32. AHAT. Arxiu Salas i Ricomá. Caixa 38, n. 908.
33. ACPT. Fons de la JPOPT. *Documentos varios*, 7 (19).
34. Escoda Múrria, C. *El Port de Tarragona*. 2002. Barcelona: Lunwerg editores.
35. HMT. Museu d'Història de Tarragona.
36. ACPT. Fons de la JOPT. *Documentos varios*, 7 (1).
37. Escoda Múrria, C. *Mesures Sanitàries al Port a principis de segle: Construcció de l'Estació Sanitària*. I Jornada d'Història de la Medicina Tarraconense. Hospital de Sant Pau i Santa Tecla. 1 d'abril de 1988.

20
agost de 1996

L'arribada del cinematògraf a Reus i les primeres sales d'exhibició

L'arribada del cinema a Valls 1897-1907, de l'escepticisme a una necessitat social

Els inicis del cine a Tortosa: 1897-1909, els primers cines itinerants i les primeres sales estables

21
desembre de 1996

Dossier Sexe

Diluvis a l'edat moderna

Cinema amateur a Tarragona

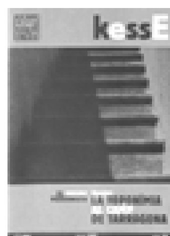

22
abril de 1997

Moviments religiosos medievals a la frontera de l'ortodòxia

Planificació territorial: els Prats de la Pineda

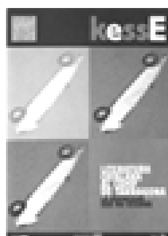
100 anys de pel·lícules filmades a les comarques meridionals

23
agost de 1997

La toponímia al Camp de Tarragona

El mosaic modernista

24
desembre de 1997

Literatura catalana al Camp de Tarragona

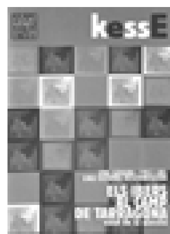
La repressió franquista

25
abril de 1998

Historia de la fotografía

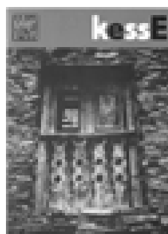
Un excombatent a la guerra de l'Ifni

26
agost de 1998

Els ibers al Camp de Tarragona

La guerra de l'Ifni-Sàhara

27
desembre de 1998

Arxivística

Joan Mañé i els castellers

28
abril de 1999

Tàrraco, un patrimoni

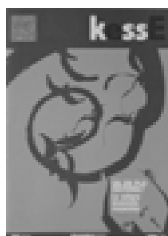
Exposició " Reus 1900. Segona ciutat de Catalunya"

29
agost de1999

Fons documentals per a l'estudi de la història de l'ensenyament

Macià Mallol i Bosch (1876-1960)

30
desembre de 1999

Cal un pla cultural?

Notes sobre la construcció del convent i l'església de Sant Llorenç (1597-1599)

Víctor Torres: catalanitat i republicanisme

31
abril de 2000

Els carrers i les cases de l'aristocràcia del segle XIX.

Bibliografies inacceptables

La batalla de l'Ebre i la vida civil

32
setembre de 2002

Creixement sostenible

L'exposició de "Recuperación Artística" de Reus.

L'estudi de les papellones a les muntanyes de Prades.

33
desembre de 2002

La historia des de baix

Arxiu històric de la diputació de Tarragona

Entrevista a MontserratAbelló

34
setembre de 2003

Historiografia local contemporània

La imatge femenina a l'antiguitat

Actualitat d'Émile Zola i de Joseph Yxart

35
desembre de 2003

El conflicte de Palestina

Els espais de la batalla de l'Ebre

Una visió de l'oferta cultural tarragonina

36
setembre de 2004

Didàctica i museus

La prehistòria a l'ensenyament obligatori

El camp d'aprenentage de Tarragona

Conversa amb Cinta Mulet: una aventura poètica en plena maduresa

37
desembre de 2004

El món del vi

El Priorat: la nova Borgonya

Viticultura del futur: producció integrada

Hospita Tarraco Bacchho

E22

www.tinet.org/~cehsgo/

ex

